

Erfaringsbasert masteroppgave i praktisk teologi TEOL4590
Universitetet i Oslo (UiO)
Teologisk Fakultet
7. november 2013

Tittel: «...med et Fadervår i pakt»
Oppgaveskriver: Ole Dahle
Veileder: Professor Hallgeir Elstad

Innledning

«Da går jeg til de som jeg vet kan ting, og har krafta», sa den første kvinnen jeg intervjuet. Denne oppgaven bygger på intervju med ti personer i Alta prosti om deres forhold til bønn i relasjon til sitt lokale miljø. Som prostiprest her ønsker jeg å forstå det som foregår ved bønn. Det er ikke lett, for her er det mye spennende. Samtidig er det mye smertefullt som skjer. Heller ikke det er lett å forstå.

Ved kurset i Åndelig veiledning (ÅVL 2005-2006) oppdaget jeg at det var mennesker i prostiet som ble kalt for «lesere». Anni Margeret Henriksen har skrevet en bok om dette fenomenet. «Læsing handler om *Kjærlighetsbasert omsorg* og er en viktig del av nordnorsk folkemedisin», skriver hun i boka *Å stoppe blod* (2010: 13). Kan vi se på bønn som et kulturelt møte? Er det mulig å utvikle en felles måte å oppleve hva som menes med en «kjærlighetsbasert omsorg»? Men kan det være at jeg som prest er «utenforstående» til det nettverket som noen av menneskene som bor her søker ved behov for bønn? Med utgangspunkt i vårt Fadervår, ønsker jeg å se på fenomenene «bønn» og «lesing». Jeg vil lytte til informanter og la dem dele av sine erfaringer ved bønn i forhold til sitt lokale miljø.

Jeg ønsker å se på fenomenene «bønn» og «lesing» gjennom fire ulike perspektiv:

- Med et Fadervår i pakt - til å oppleve godhet
- Med et Fadervår i pakt - til å oppleve Guds rike
- Med et Fadervår i pakt - til å oppleve Gud
- Med et Fadervår i pakt - til å oppleve det overnaturlige i det naturlige

«Et varmt møte» er overskriften i lederartikkelen i Altaposten 7. september 2013. I

valgkampen var det et møte på Sisa kultursenter. Tema var fattigdom. Politikerne som deltok i paneldebatten viste til en solid kompetanse. En av politikerne var fra Hasvik. Det er en av kommunene i Alta prosti. Han fortalte om rus i sin nærmeste familie. Som prostiprest kjenner jeg til forholdene ute i distriktet. Jeg kjente meg igjen i det redaktøren skrev i en lederartikkel om behovet for lavterskeltilbud. Da jeg var tilstede på det møtet, satt jeg stille og lurte på om ikke menighetene kunne utvikle nye måter å organisere våre kulturelle verdier? Gjennom arbeidet med denne oppgaven, håper jeg å kunne formidle et innblikk i Guds kjærlighet og nåde. Eller som Tor Johan S. Grevbo uttrykker det (2003:11):

Det har tatt meg lang tid å fatte at min egen «daglige omvendelse» nettopp må begynne med å åpne øynene for Guds nærvær i alle ting hver eneste dag. Ikke bare har han skapt alt, men han fortsetter med å skape og opprettholde alt i oss og omkring oss. Det er vi totalt avhengige av. Uten ham er ikke noe til, av det som er til!

Kapittel 1. Problem stilling

Oppgaven som skal besvares i denne erfaringsbaserte masteroppgaven i praktisk teologi er følgende:

Å se nærmere på hvordan ti mennesker i Alta prosti beskriver sitt forhold til bønn og forbønn i relasjon til lokalmiljøet.

Jeg vil avgrense og presisere oppgaven gjennom **følgende spørsmål**:

1. Hvem går informantene til om de ønsker forbønn?
 - Hvordan beskriver informantene sine erfaringer med bønn som hjelp til å mestre livet?
 - Hvordan opplever informantene forholdet mellom lokale lesere og den offisielle kirke?
2. Hvilke forventninger til Gud har informantene når de ber?
 - Hvordan ser informantene på skriftemål og forlatelse av synd?
 - Hva synes informantene er viktig for dem i sitt forhold til bønnen Fadervår?

Kapittel 2. Bakgrunn for problemstilling

Som prostiprest i Alta prosti har jeg ved sørgesamtaler, og ved kirkekaffe, fått høre at bønn er viktig for menneskene som bor her. I 2005 hadde jeg vondt i ryggen. Da menneskene ute i distriktet så meg med smerter, fikk jeg tilbud om forbønn, eller «lesing» som de kaller det. På fiskeværene visste folk hvem de skulle gå til ved ulykker, og ved ulike plager. Jeg tror at fraflytting fra distriktet har medført endring i de tradisjonelle nettverk som tidligere ivaretok, og overleverte, kulturelle verdier.

Ved en begravelse la jeg merke til en strofe fra salmen *Alltid freidig (NoS 416)*: «...med et Fadervår i pakt, skal du aldri gyse». Det var som om strofen ga uttrykk for et trygt Gudsforhold. Jeg husker salmen fra jeg var barn. Jeg undret meg over dette med døden som ble nevnt. En statlig utredning om dåpsopplæring sier: «Menneskelivet er fylt med utfordringer og kriser, det består av både gode og onde dager, og alle vil møte både medgang og motgang. Barn og unge trenger oppdragelse og opplæring som gir livskompetanse - også til å møte de vanskelige dagene» (NOU 2000: 26 kap. 4,2).

Jeg ønsker å se på Den norske kirke som en lærende organisasjon. Vi lærer barn og unge til selv å ta ansvar for læring. Jeg tror at både barn og voksne har et forhold til bønn. Men det er noe ved bønn her i Alta prosti som er svært annerledes enn forhold ved bønn i Stavanger, der

jeg kommer i fra. Jeg ønsker å se på bønn som et møte mellom kulturer. Anni Margaret Henriksen betrakter fenomenet «lesing» som kjærlighetsbasert omsorg. Jeg ønsker å se etter symbolverdier som manifesterer verdier for kjærlighetsbasert omsorg. Kan disse symbolverdiene være annerledes enn symbolverdier knyttet til bønn i den offisielle kirken? Som prest har jeg med meg en grunnforståelse av at Guds rike vokser fram av seg selv, uten at vi forstår hvordan (Markus 4,28). Jeg lurer på hvordan de leserne som folk bruker «passer inn» i forhold til det. Er det ikke så at de har lært noe som skjer når de fremsier sitt formular? Er det å la Guds rike vokse fram av seg selv?

Jeg håper i denne oppgaven å se hvordan innehavere av presterollen og leserrollen kan forholde seg til hverandre. Men vet folk om at det finnes lesere? Kan det å være slik at vi ønsker å vise fram noe, og holde skjult noe annet? Kan det være slik at vi har en «fasade» og en «bakside»? Erving Goffman (1922 – 1982) skriver i boka *Vårt rollespill til daglig* at en persons evne til å uttrykke seg bygger på to diamentralt forskjellige former for tegn - det uttrykk han gir, og det uttrykk han avgir (1992:12). Og han fortsetter:

Det førstnevnte innbefatter verbale eller tilsvarende symboler som han benytter åpent og utelukkende for å formidle de opplysninger som han og de andre åpenbart forbinder med disse symbolene. Dette er kommunikasjon i tradisjonell og snever forstand. Den andre formen omfatter en lang rekke handlinger som andre kan oppfatte som karakteristiske for den handlende, idet man går ut fra at handlingen ble utført uten at det direkte var meningen å formidle denne opplysningen.

Da begynner jeg å se etter symboler, eller tegn. Kan det være at informantene beskriver noe de har sett som jeg kan analysere? Eller fortolke? Som eksempel på betydningen av symboler, viser jeg til den gangen Jesus var i et bryllup. Der gjorde han vann til vin (Joh 2, 1-11). Kan ikke det være en symbolsk handling, eller et tegn? Som teolog kan jeg gå til lærde forfattere som kan hjelpe meg å fortolke den symbolhandlingen som vår grunnlegger utførte. Kan hende ønsket han å vise egenskaper ved Guds rike? (Joh 21,17). I eksamensoppgaven *Møte med Guds rike* (Dahle 1992), skrev jeg om dette i faget Kommunikasjonsteori. Ordet kommunikasjon kommer fra det latinske «communicare», som betyr «å gjøre felles» -å meddele, dele utsagn (Fuglestad/Mørkeseth 1997:170). Jesus Kristus forholdt seg både til denne verden, og til sitt rike. Han sa: «Når dere ber». Så lærte han disiplene Fadervår. Jeg mener at den bønnen har en viktig funksjon her i Finnmark. Jeg tror at veiledning ved bønn vil kunne hjelpe mennesker til å mestre livet. Da jeg tok et innføringskurs i Åndelig

veiledning (ÅVL) så jeg på nye muligheter til å vandre sammen med mennesker. Jeg siterer litt fra essayet jeg skrev etter kurset (Dahle 2007):

Innen åndelig veiledning etter ignatiansk tradisjon kan det i relasjonen mellom Gud og et menneske ikke deles opp i naturlige og overnaturlige deler, og det samme gjelder for relasjonen mellom veilederen og den som blir veiledet. Disse relasjonene omfatter alt det som er menneskelig og derfor behøver vi å lære fra de fagområder og forskere som med stort personlig mot og ydmykhet har reflektert over sine støttende relasjoner og underkastet dem andres granskning (Barry & Connolly 2001:166). Begrepet kontemplativ holdning brukes her om det å bli fylt av Jesu person, Gud eller bibelske personer eller framstående kristne (Barry & Connolly 2001:65). Ut av en slik bønn kan en kontemplativ holdning utvikles slik at det blir enklere for oss å rette vår oppmerksomhet på Herren slik som han møter oss i Skriften, i skapelsen, vårt eget liv, og i verdens liv, snarere enn å se ham som en bakgrunnsfigur til våre anliggender.

Ved kurset i åndelig veiledning ble det understreket nødvendigheten av å tale sant om livet. Kan det være slik at vi finner symbolverdier som viser at informantene bruker lesere eller den offisielle kirken avhengig av hva problemet er, og hvordan de ønsker at bønn skal virke?

Nå melder konsekvensene av endringer i distriktet seg. Jeg har fått høre om livet da fiskeværene var tallrike av barnefamilier. Men nå forteller mennesker i distriktet at de har avtale med naboene om å følge med på om lyset på kjøkkenet blir tent og slukket. Jeg har fått innblikk i situasjoner der mennesker har båret smerte i lang tid uten at naboene eller det offentlige hjelpeapparatet forsto alvoret før det var for sent. Det var denne smerten jeg gjenkjente da jeg hørte en politiker fortelle på møtet i Sisa kultursenter 3. september 2013. Han fortalte om sin smerte med rusproblemer i sin nærmeste familie. Jeg satt og lurte på hvor kirken var i forhold til menneskenes smerte. Jeg lurte på om vi ikke kunne utvikle våre menigheter som styrkende fellesskap?

Kapittel 3. Metode

Jeg vil intervju 10 mennesker om bønn og forbønn i relasjon til lokalmiljøet. Jeg ønsker å anvende teori fra Erving Goffman til å se nærmere på mitt materiale, som er utskrift fra ti kvalitative intervjuer av mennesker i Alta prosti. Jeg brukte en digital opptaker under intervjuene. Det er fem menn og fem kvinner. En gutt og en jente er i tenårene. Resten er godt voksne. De representerer både Alta som tettsted, og hele prostiet som er formet som en hestesko, med Alta i midten. Det er fire sokn i prostiet: Hasvik, Loppa, Talvik og Alta.

Tidligere foregikk transport til sjøs. Da var hovedsetet ved skipsleden ute på Sørvær, på Sørøya. Urbaniseringen har medført at fiskeværerne er avfolket.

Jeg ønsker å foreta en tematisk analyse i tråd med punktene som ble nevnt i innledningen og spørsmålene som formulerte problemstillingen. Med utgangspunkt i det informantene har sagt om bønn, vil jeg dele analyse delen i fire temaer: opplevelsen av godhet, opplevelsen av Guds rike, opplevelsen av Gud og til slutt vil jeg se på forholdet mellom det menneskelige og det åndelige ved bønn.

«Intervjuet er blitt betegnet som konversasjon med en hensikt (Dexter 1970). Her kan man forholde seg både til fortid, nåtid og framtid. I tillegg kan intervjuet hjelpe forskeren med å plassere både sosiale, kulturelle og mellommenneskelige aspekter innenfor en bredere kontekst» (Ryen 2002: 99). Ved hjelp av ti kvalitative intervjuer ønsker jeg å se på forhold knyttet til fenomenet bønn. Pål Repstad (2009: 148) siterer samfunnsforskeren Ottar Brox (1990): «Det vi akkumulerer [i samfunnsvitenskapene] er ikke varig kunnskap, men evne til å finne ut». Det er to år siden jeg gjennomførte intervjuene. Det har skjedd mye siden da. Jeg har brukt årene på å lese meg opp i fag som kan belyse det informantene har fortalt meg. Jeg kom i kontakt med samisk/læstadianske tradisjoner for bønn, eller lesing. Brox sier at det er en helt legitim og sentral del av samfunnsvitenskapen å forsøke å avdekke og drøfte handlingsmuligheter (Repstad 2009:148).

Jeg hadde Cato Wadels undervisning i minnet da jeg gjennomførte intervjuene. I forelesninger ved Organisasjon og ledelse (1992/93) viste han ofte til sin venn Ottar Brox, som hevdet at det skulle like store krefter til for å hindre endringer i en organisasjon, som det behøvdtes krefter for å gjennomføre dem. Det er viktig for meg å betone den prosessuelle forståelsen av fenomenet bønn. Informantene viser til deres egne prosesser. De vet at jeg er prest. Selv om det vesentlige er hva informantene gir uttrykk for, synes jeg det er nødvendig å reflektere over den rollen de synes å ville tildele meg. Jeg er her i forskerrollen. Men informantene vet at jeg egentlig er en prest. Presterollen har endret seg når det gjelder status. Under intervjuene satt jeg og kjente på at jeg representere den offisielle kirken. Noen av informantene beskrev også forhold som synes å ligge «utenfor» den offisielle kirken. Jeg spurte folk ute i distriktene hvem som kunne fortelle om såkalte «lesere». Noen av de kjente leserne var ikke lenger i stand til å bli intervjuet. Men en kvinne som er kjent som leser lot seg intervjuet. Kvinnen var i 80-årsalderen. I denne oppgaven kaller jeg henne for Gerd.

Siden det er gått så lang tid siden intervjuene fant sted, finner jeg det naturlig å gjøre rede for to parallelle prosesser. For det første valg av metode ved forberedelsen og gjennomføringen av selve intervjuet. Og for det andre metode ved analyse, og drøfting av handlingsmuligheter. Jeg bruker Pål Repstad sin bok *Mellom nærhet og distanse* (2009) og Anne Ryen *Det kvalitative intervjuet* (2002). For å undersøke nærmere det samspillet aktørene beskriver i intervjuene, bruker jeg Erving Goffman *Vårt rollespill til daglig* (1992).

«Men når du ber, skal du gå inn i rommet ditt og lukke døren og be til din Far som er i det skjulte. Og din Far, som ser i det skjulte, skal lønne deg» (Mt. 6,6). Jeg tror at dette er et viktig skriftsted for læstadianerne. Kan det være at den folkelige oppfatningen tilsier at bønn er en «bakside» virksomhet?

Repstad (2009: 150) viser til sin egen bok i religionssociologi *Mellom himmel og jord* (1981), og påpeker at tanken med den boka var å få fram at religionssociologien handler om fenomener som mange mener går ut over det jordiske, men som sosiologer likevel studerer i en jordisk, sosial kontekst. Repstad (1981:27) viser til en systematisk klassifisering av religionens ulike uttrykksformer. Det er Stark og Glock (1968) som har foretatt denne klassifiseringen som en innledning til en studie av amerikansk fromhetsliv. De mener at det går an å skille ut fem dimensjoner som religiøsitet manifesterer seg i:

- Trodimensjonen innbefatter visse mer og mindre systematiske teologiske oppfatninger, visse oppfatninger som holdes for sanne av de som er religiøse.
- Religiøs praksis. Denne innbefatter to retninger som på engelsk kalles *ritual* og *devotion*. Ritualer er visse formaliserte religiøse handlinger som tilhengerne forventes å gjøre. Hengivenhet, eller tilbedelse, er i følge Glock og Stark mindre formaliserte og mindre offentlige enn ritene.
- Erfaringsdimensjonen i det religiøse engasjement dreier seg om en eller annen form for subjektiv opplevelse eller erfaring av en guddommelig eller over-empirisk virkelighet.
- Kunnskapsdimensjonen dreier seg om at religiøse mennesker forventes å ha et minimum av kunnskap om sin tros grunnleggende læresetninger, riter, skrifter osv.

Det er en sammenheng mellom kunnskapsdimensjonen og trodimensjonen, fordi et visst kjennskap til en tro er nødvendig for å slutte seg til den. Men en person kan ha detaljert kjennskap til en religion uten å tro på den, og omvendt kan en person godt regne seg som troende uten å ha noe særlig kunnskap om vedkommende religion.

- Konsekvensdimensjonen handler om virkningene av et religiøst engasjement i de troendes dagligliv. De «gode gjerninger» hører hjemme her. Som jeg nevnte i innledningen, lurer Repstad på om det ikke er tankemessig uryddig å ta med inn i definisjonen av et fenomen noe som samtidig blir kalt en konsekvens av fenomenet. «I praksis vil imidlertid sosiologer være svært opptatt av konsekvensdimensjonen, av hvilken betydning religionen har for menneskers handlemåte i dagliglivet» (Repstad 1981: 29).

Jeg antar at de ti informantene regner meg som en ekspert på fenomenet «bønn». Men jeg lurer på hvordan de forholder seg til meg når de forteller om fenomenet lesing. Blir jeg en lærling, eller en konkurrent? «Fenomen er det som viser seg gjennom våre sanser og fenomenologien er læren om fenomenene» (Bongo 2002:16). Ved fenomenet «lesing» synes det som om noen får overlevert et formular som de leser, eller mumler, fram. Hva skjer med min rolle som prest når informanter viser til lokale lesere? Blir jeg en konkurrent? En trussel? Blir jeg en lærling? Når jeg analyserer det informantene har sagt om bønn, og om lesing, vil jeg se på dette i lys av det Erving Goffman beskriver i *Vårt rollespill til daglig* (1992). Kan det være at jeg oppdager en «forside» og en «bakside»? Hvordan forholder aktørene seg til hverandre? Kan det være at vi får øye på ulike symboluttrykk for aktørenes verdier som ligger bak og styrer samhandlingen i organisasjonen?

I 1992 skrev jeg til hjemme eksamen i Kommunikasjonsteori, (UiS). Jeg skulle beskrive et eksempel på uformell kommunikasjon i en organisasjon som jeg kjente. Jeg skrev om en gang vår grunnlegger, Jesus fra Nasaret, var gjest i et bryllup. Oppgaven kalte jeg *Møte med Guds rike* (Dahle 1992):

I Den norske kirke er det tradisjon for at det er presten som er formidler av den formelle kommunikasjonen. Dette blir gjort synlig i gudstjenesterommet ved at presten taler fra en prekestol. I de eldre kirkene var denne gjerne høyt hevet over forsamlingen. Det skapes et mentalt bilde av autoritet ved en slik plassering av prekestolen. Fra sin prekestol har så presten formidlet den formelle kommunikasjon til menigheten. En slik form for kommunikasjon beskrives best ved hjelp av prosesstradisjon, der en sender formidler et budskap ved hjelp av et medium til en mottaker. Men også selve plasseringen formidler et budskap. Altså kan det foregå kommunikasjon på andre områder mens den formelle kommunikasjonen pågår.

I Menighetsbladet for Alta og Talvik (2012/4) hevdet jeg at Kristusfiguren i Nordlyskatedralen vil kunne føre til en opplevelse av nærvær med Jesus. Det er dette jeg

ønsker å se litt nærmere på. Definisjon på kommunikasjon innenfor semiotisk tradisjon er «produksjon og utveksling av mening». Her er en primært opptatt av hvordan tegn, eller tekster som er en sammenstilling av flere tegn, blir gitt et meningsinnhold av leseren. Mottakeren blir en som «leser». Her er en opptatt av hvordan tegn blir gitt et meningsinnhold av leseren. Meningene blir til gjennom en aktiv prosess fra leseren sin side, og er påvirket av leseren sin kulturelle bakgrunn og personlige historie. Tegn kan være så mye, fra talte og skrevne ord til gjenstander og symbolske uttrykk. Jeg ønsker å se etter «tegn» som informantene mine nevner. Tegnet er bærer av et meningsinnhold for leseren (Fuglestad 1997: 18-19). I min eksamensoppgave *Møte med Guds rike* (1992), gir jeg et eksempel på denne teorien:

Høsten 1992 var jeg gjest i bryllup. Under vielsen opplevde jeg, der jeg satt i benken, at Gud sto bak og velsignet dagen for brudeparet. Det skjedde ved at artisten Rønnaug Foss Alsvik sang visen *Vie dagen min te solå*. Ingenting i den teksten har noe spesielt kristent innhold. Men symbolene i kirkerommet medførte at det ble produsert mening for meg ved å se artisten, og høre henne synge visen i det sakrale rommet med brudeparet sentralt plassert foran alteret.

Jeg var litt spent da jeg leste den boka som Otto Laurits Fuglestad skrev i 1997. Men det var ingen fotnoter om at Jesus fra Nasaret anvendte semiotisk kommunikasjonsteori. Fuglestad (1997a:24) viste fremdeles til franskmannen Ferdinand Saussure som angivelig opphavsmann. Han bruker begrepet «semion» om tegn. Under teologistudiet lærte jeg at det greske ordet «semeion» betyr tegn. «Men disse (tegn) er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn» (Joh 20,31). Derfor skrev jeg tappert i min hjemmeeksamen (1992):

Et tegn, semeion, påkalte oppmerksomheten fra Guds folk for å fullføre hans plan, og tegnene viste ikke-jødene Guds herlighet (Barrat 1955:76). Guds herlighet ble gjort synlig gjennom Jesu under gjerninger, og Johannes bruker tegnene for å vise Jesu guddommelighet. De er tegn som viser hen til Gud selv. I den greske tradisjon talte man om tegn til forskjell fra bevis. Tegnet kan ikke bevise, men bare bevitne en sannhet. Hos Johannes brukes ordet for å fortelle at oppfyllelsens tid er kommet. Det er dette Johannes viser med sine fortellinger der Jesus gjør tegn Dette er særlig uttrykt i Johannes evangeliet (Kvalbein 1983: 49). Her blir symbol karakteren sterkt understreket (Skurnes 1983:140).

Dersom vi «leser» vinunderet i Johannes 2,1-11 ut fra en kristen forståelse, legger vi kanskje merke til at forvandlingen fra vann til vin skjer i de jødiske renselseskarene. Kan det være at de jødiske forskrifter og seremonier avløses av fest og glede over budskapet om oppfyllelsen i den kristne kirke? Dette er kanskje å presse fortellingenes symbolikk for langt? (Kvalbein 1983: 52). Likevel valgte jeg i min hjemmeeksamen i Kommunikasjonsteori (1992) å la

renselseskarene stå som et eksempel på representasjons media; de skaper mening hos leseren (Fiske 1982: 18).

Helt siden min ungdomstid har katekismeboka *Innenfor*, av Bengt Pleijel (1980), vist meg tre ulike måter å oppleve Gud. Litteraturen til Bengt Pleijel møtte jeg igjen da jeg gjennomførte kursvirksomheten til Helhet gjennom Kristus (HgK). *Innenfor* lærte jeg å bruke i Ynglingen, i Stavanger. Boka er utgitt på Triangelforlaget. For noen år siden oppdaget jeg at Bengt Pleijel har brukt mye av sitt presteliv i Sverige i tjeneste for HgK.

Jeg ønsker ved hjelp av Tor Johan S. Grevbo sitt hefte Guds masker i sjelesorgen (2003) å se nærmere på hvordan vi forholder oss til bønn. I mitt essay etter Åndelig veiledning viser jeg til teorier for dannelsen av vårt gudsbilde. En av disse teoriene er objektsrelasjonsteorien. I en bok innen positiv psykologi ser jeg at det finnes andre teorier, men i denne oppgaven vil jeg holde meg til objektsrelasjonsteorien. Som prest i Alta prosti ønsker jeg forsøke å skille hva som er menneskelig, og hva som er åndelig. Bibelen er nok vesentlig til å skille hva som er fra Gud, og hva som ikke er det. Jeg har hatt nytte av en liten bok som er skrevet av Olav Skjevesland. Den heter *Sunn tro og sann åndelighet* (1996). Olav Skjevesland var ved sin litteratur også til hjelp da jeg den 7. juli 2013 skulle preke over teksten om kvinnen med blødninger (Markus 5, 25-34). I Nordlyskatedralen fortalte jeg om informanter som fortalte meg om de som kunne stoppe blod. Og Markus skildrer situasjonen slik:

For hun tenkte: «Om jeg så bare får røre ved klærne hans, blir jeg frisk.» Med en gang stanset blødningen, og hun kjente på kroppen at hun var blitt helbredet for plagen. I det samme merket Jesus at en kraft gikk ut fra ham, og han snudde seg i folkemengden og sa: «Hvem rørte ved klærne mine?»

Problemstillingen fører meg rett inn i mitt materiale. Olav Skjevesland virker avslappet i forhold til den lett magiske fortellingen til Markus. Men det var noen som etter gudstjenesten som var forundret å høre en prest snakke om å stoppe blod. Da er det på tide å ta for seg informantene.

Kapittel 4. Med et Fadervår i pakt - til å oppleve godhet

Ved en hverdagslig handling i Alta overhørte jeg to menn som snakket sammen. Jeg kjente ingen av dem. Den ene var i situasjonen ansatt og tilstede på sin arbeidsplass. Den andre var, som meg, tilstede på hans arbeidsplass. Det var noe ved han som arbeidet som fascinerte meg. Arbeidet hans hadde ingen ting med livsfortolkning å gjøre. Mens han utførte sitt egentlige

arbeid, satte han ord på sitt forhold til naturen. Ja, faktisk til det å leve. Da jeg satt og lyttet til denne mannen var det som om jeg opplevde at han så noe ved tilværelsen som jeg ikke så. Og jeg er jo ansatt for å drive med livsfortolkning. Jeg fant ut hvem han var. Jeg inviterte ham til et intervju til denne oppgaven. Det var en mann i slutten av 50-årene. Magne, kaller jeg ham. Han regnet seg ikke som religiøs. Han pleier ikke å gå i kirken. Likevel beskrev han på en positiv måte sin opplevelse av det å være i en kirke. Anledningen var brorens gravferd. Han hadde lagt merke til en Kristusfigur og tente lys. Samtidig beskrev han med største selvfølge hvordan hans far hjalp andre mennesker med sine plager. Faren kunne blåse verk, og han kunne stoppe blod. Jeg opplevde Magne som en troverdig kilde til å bli kjent med noe som var ukjent for meg. Jeg visste at disse leserne ikke markedsførte seg. Folk på stedet bare visste hvem de skulle gå til. Eller som Gerd sa: «Da går jeg til de som jeg vet kan ting, og har krafta». Gerd er en kvinne på rundt 80 år. «Når noen har vondt i ryggen, da ber jeg for dem», sa hun. Hun var selv en leser. Her vil jeg forsøke å se på selve fenomenet bønn, det vi kan sanse. Både Gerd og Magne bruker begrepet «lesing». Magne ble forundret da jeg omtalte farens virksomhet som «forbønn». Da lurer jeg på om lesing er det samme som bønn? Anni Margaret Henriksen gir en definisjon på begrepet lesing (2010: 13):

Læsing betyr i nordnorsk sammenheng folks anvendelse av religiøse bønner for å oppnå helbredelse eller annen form for gudommelig hjelp. Bønnene er hentet fra Bibelen – for eksempel bønnen Fader vår (Matt 6,9). Læsing handler om *Kjærlighetsbasert omsorg* og er en viktig del av nordnorsk folkemedisin

Hun mener at lesing er en trosutøvelse i hverdagen som er blitt overlevert mellom generasjoner. Særlig i de læstadianske miljøene. (2010:14). Jeg lurer på om det virkelig er slik. Det er derfor jeg vil se på bønn som et kulturelt møte. I uken før innlevering av denne oppgaven var jeg på retreat på Viken senter i Bardu. Vi mediterte over fortellingen om Jesus som viste seg for Emmausvandrerne (Luk. 24, 13-35). Vennene til Jesus var redde. Noe hindret dem fra å se at det var Jesus fra Nasaret som vandret sammen med dem. Jeg lurer på om ikke Erving Goffmann vil hjelpe oss til å se mer av det som er usynlig? Kan det være en slik bevisstgjøring Erving Goffmann forsøkte å fremkalle da han så på vårt hverdagslige samspill som en teaterforestilling? Det han fokuserte på var de sosiale møter. Og når jeg lytter til Magne, ser jeg for meg sosiale møter. Likevel er det noe ved det han forteller om som ikke er synlig i menighetens hverdagsliv.

I dette kapittelet vil jeg se nærmere på det fenomenologiske perspektivet for bønn. Fenomenet bønn kan være som en teaterforestilling. De prinsipper som slås fast, er dramaturgiske

(Goffman 1992:9). Mine fromme spørsmål synes å irritere Magne. Jeg antar at han opplevde at jeg la til grunn en personlig relasjon til Gud i mine spørsmål. Han svarte med å vise til takknemlighet over godhet i naturen. Det var ute i det fri han opplevde et møte med noe som var større enn ham selv. Med takknemlighet forsynte han seg av naturen. Han knyttet selv verdier som godhet og kjærlighet til dette. Jeg spør Magne: «Hva forbinder du med «himmelen»?» Han svarer:

Himmelen? Jeg har ingen forhold til det enda, og jeg vet jo ikke hvor det begynte. Himmelen for meg er mange farger på planeten jorden. Rennende vann du kan leske deg med, frukt og bær som representerer livet. Det er jo bare godhet, det er gitt oss for at vi skal ha det vi trenger. Vann er manna fra himmelen. Vi må jo for helisake se på de basic tingene vi trenger i livet!

Pål Repstad påpeker (2007) at vi ikke trenger å forholde oss slavisk til intervjuguiden. Repstad (s.151) advarer også mot å gjengi informanter på saftig dialekt. Jeg forsøker å gjenskape det jeg opplevde som et fantastisk møte med Magne. Han var ikke der hvor jeg var. Opptaket avslører at jeg heller ikke umiddelbart var der hvor han var. Når jeg lytter til opptaket, hører jeg at jeg representerer den dominerende del-kulturen. Noen av mine informanter synes å ha funnet seg til rette i sine egne del-kulturer. Men noen gir også svar som jeg mener hører hjemme i en opposisjonell del-kultur. Med det mener jeg former for bønn vi vanligvis ikke forholder oss til i vårt menighetsliv. «Begrepene dominerende kode, opposisjonell kode og forhandlingskode uttrykker en vertikal dimensjon i kommunikasjonen. Den dominerende koden står «over» de andre. Dette framhever maktaspektet ved kommunikasjonen» (Mørkeseth og Fuglestad 1997: 179).

Jeg antar at jeg har beveget meg inn i et landskap der det er jeg som først må lære til meg. Jeg er jo fra Sør-Norge. Min presteutdanning var ved Misjonshøgskolen i Stavanger. Kan det være slik at jeg har tråkket inn i en samisk fortolkningsramme? Stein R Mathisen skriver (1998: 15f) i en artikkelsamling om samisk folkemedisin at den folkelige behandlervirksomheten er en del av et kulturelt system som vil forstå sykdom ut fra kulturelle tolkningsrammer, som tro, og menneskers relasjoner til andre mennesker, naturen og overnaturlige makter.

Jeg anser informant Arne som en trygg veileder for meg inn i dette landskapet. Arne er i slutten av ten-årene. Han har vært konfirmant hos meg. I begynnelsen av intervjuet svarer han slik han nok tror at jeg forventer. Jeg har valgt ham fordi jeg vet at han sitter med noe mer

kunnskap. Og forskningsspørsmålene mine hander om informantenes erfaringer av bønn i relasjon til sitt lokale miljø. Spørsmålet er om jeg får ham til å fortelle noe som jeg ikke har lært ham? Arne forteller under intervjuet at han likte pilegrimsvandringen, som bygget på de fire B-er: bønn, bibel, brodersamfunn og brødsbrytelse. Han forteller at hans mor lærte ham Fadervår og at han har funnet trygghet i at moren tar seg tid til å være hos ham om kvelden. De ber Fadervår sammen, og informanten forteller at han kan få legge av seg det som har vært vanskelig. «Det handler om å gi slipp», sier han. Det synes for meg som at Fadervår for ham er en anledning til å gjøre opp med sine nærmeste, og med Gud. Når jeg spør med referanse til «frels oss fra det onde»: «På hvilken måte mener du at vi kan være bundet av det onde», svarer han: «Når du begynner med tulleting som alkohol og dop, jeg liker ikke det. Også hvis du havner i feil miljø. En kompis gikk på stoff, men da begynte han i Filadelfia, og ble fri». Kan det være slik at Arne bruker bønn til å rydde opp i livet sitt? Han får en anledning hver kveld til å gjøre opp med sin mor, og med Gud. Han har også erfart at bønn hos pinsevevnerne kan hjelpe en kompis til å bli fri fra rusmidler. Berit Bongo (2002) skriver at utgangspunktet for fenomenologien er menneskets livsverden, den sansede erfaringsverden. Det er jo derfor jeg lar konfirmantene smake på troen ved hjelp av en pilegrimsvandring. Da jeg var kateket lærte vi om opplevelseslæring. Jeg siterer fra «vaskeseddelen» på min kateketkollega Solveig Leikvolls bok *Tro i bevegelse* (2005):

Troen sitter i beina. Troen fins i bevegelsene. En vandring er en rolig bevegelse i beina. Troen er tillit. Tillit til at Gud fins *i* ditt liv og *over* ditt liv. En trosvandring er en rolig bevegelse i tillit til din medvandrer og til Gud. Du beveger deg i Guds nærhet, i møte med det uforståelige, du går i nysgjerrighet og undring.

Jeg opplever at Arne beskriver det synlige arbeidet ved bønn i menigheten. Når jeg hører Arne fortelle om at han bruker sitt Fadervår til å gi slipp på det som har vært vanskelig, opplever jeg at han bekrefter den offisielle læringssituasjonen. Han forteller presten at han bruker bønn slik han hadde hørt i konfirmantundervisningen. Siden jeg var hans konfirmantlærer, bekrefter han læringsforholdet. I hvert fall slik noen forventer at det skal være. Jeg har førte ham inn i min forestillingsverden. Helt siden jeg som ungdom, og var leder for barn i Ynglingen, i Stavanger, har boka *Innenfor* (1980), av den svenske presten Bengt Pleijel gitt meg retning for hva jeg selv ønsker å oppnå ved å undervise om bønn. Samtidig brukte kallskapellan Jan E. Hanssen boka også her i Alta. Jeg har i alle år sett for meg illustrasjonene til Berit Simonsson. Hun er nå inspirator for den svenske Oase bevegelsen. Hun ga meg tillatelse til å bruke illustrasjonene fra *Innenfor* i denne oppgaven. Jeg begynner

med illustrasjonen som skal vise Guds allmakt.

Illustrasjon: Berit Simonsson. Innenfor (1980:36)

Bengt Pleijel (1980:35f): «Gud vil ikke alt som skjer. Men han vil noe med alt som skjer».

Han viser til den lidende tjeneren på korset, og hevder at «Guds allmakt er sterkest i Guds svakhet. Gud motarbeider det onde nedenfra». Jeg tror at jeg er på sporet av noe som kan tydeliggjøre forskjeller og likheter mellom begrepene bønn og lesing, og siterer fra hjemmesiden til den svenske Oase bevegelsen (www.oasrorelsen.se, nedlastet 8. mai 2013):

Idag sker det att Människor tar emot Jesus som sin Herre och frälsare. De vittnar om sin tro för andra. Många blir helade till ande, själ och kropp. Många blir befriade från ondskans makt. Många får erfara kraften i förlåtelsens ord, då nöden över de egna synderna varit stor. Förnyelse kännetecknas av glädje, frimodighet och erfarenhet av den helige Ande.

Jeg fortolker dette som at vi gjennom bønn og forkynnelse kan få erfare en frigjørende kraft.

Bengt Pleijel refererer nok til oppstandelseskraftene (Fil. 3,10) Eller er det Den hellige ånd vi møter direkte. Kan det likevel være en gråsoner her som er skummel? Våger vi å snakke om denne gråsonen? Kan det være at informantene forsøker å svare slik de tror presten ønsker å høre svarene? I så fall håper jeg at Goffman viser oss vårt daglige rollespill, og lar oss se bak fasaden.

Arne svarer på mine spørsmål på en slik måte at det danner seg ulike scener for hans virksomhet innen bønn. Aftenbønnen ber han på sitt eget rom. Han har vært med en kompis i Filadelfia. Der opplevde han at kompisen ble satt i frihet fra rusmidler. Kan det være at Arne finner ulike arenaer for sin behov innen bønn? Kan det være at de går der bønn «virker»?

Arne sa at det var hos pinsevennene kompisens behov for bønn til å bli fri fra rusmidler. Kan det være at lutheranere og pinsevenner har ulike forventninger til hva bønn er? Og at de dermed har ulike forventninger til hvordan bønn virker? Goffman skriver (1992:21): «De andre opplever det altså slik at vedkommende har opplyst dem om hva som er, og hva de bør betrakte som det som «er»». Kan det være slik at folk har en oppfatning av hvor de «passer» inn? Goffman mener at vi fortar strategiske tiltak for å hindre pinlige situasjoner. «Når en person tar i bruk en slik strategi og taktikk for å verne om egne definisjoner, kan vi gi det benevnelsen «defensive tiltak». Når en av deltakerne tar dem i bruk for å redde en annens

definisjon av situasjonen, kan vi kalle det «avvergende tiltak» eller «takt». De defensive og avvergende tiltak brukes kombinert for å opprettholde det inntrykk en person har ønsket å gi i andres nærvær» (Goffman 1992: 21).

Erving Goffman bruker betegnelsen «opptreden» om all aktivitet en person utfolder i løpet av et tidsrom som er kjennetegnet ved samvær med en bestemt gruppe iakttagere, og som har en viss innflytelse på iakttagerne. Det kan være hensiktsmessig å benytte etiketten «fasade» på den del av en persons opptreden som stadig fremtrer på en generell og fastlagt måte, med henblikk på å definere situasjonen for dem som iakttar opptredenen. Fasade er altså uttrykksmidler av en fastlagt type som bevisst eller ubevisst tas i bruk av en person under opptreden (Goffman 1992:27). Og da begynner jeg å lure på om opplevelsen av å være «innenfor» egentlig er et uttrykk for å forholde seg til en fasade? Tenk om Nordlyskatedralen, og våre kirker og bedehus, viser seg å være «kulisser» for den strøm av menneskelige handlinger som utspilles foran, i eller på dem? Kulissene holder seg gjerne på plass, geografisk sett, men de kan også følge med de opptredende som i et likfølge (Goffmann 1992: 28). Da lurer jeg på om ikke en pilegrimsvandring kan være en slik kulisse? Kanskje sier det noe om presterollen som gis et liturgisk antrekk, presteskjorte og posisjon til å forvalte Ord og sakrament? En «personlig fasade» uttrykker det vi setter nærmest i sammenheng med den opptredende selv og som vi anser det for naturlig at den opptredende fører med seg overalt (Goffman 1992: 29).

Jeg spør Arne videre: «I salmen *Alltid freidig* finner vi strofen «...med et Fadervår i pakt». Synes du at den strofen forteller noe om ditt forhold til Gud når du ber Fadervår?»

Ja, ikke sant, Fader vår, oldemoren min var den første som lærte meg den. Mor mente også at det var viktig å be hver kveld. Viktig ikke bare å holde generasjoner, men viktig å be Fadervår.

Erving Goffman (1992: 37) hevder at «utførelsen av en rutine skjer bak en fasade som stiller en del temmelig abstrakte krav til publikum, krav de etter all sannsynlighet vil bli stilt overfor under utførelsen av de andre rutiner. Dette er en av de måtene en opptreden kan «sosialiseres» på, formes, tilpasses innsikt og forventninger i det samfunn hvor den fremføres». For å balansere det inntrykket som kan virke «idéalisert», siterer jeg Magne når jeg spør: «Hvordan ønsker du å formidle det som har vært trygt for deg ved bønn og forbønn over til nye generasjoner?»

Bønn? Det er jo i helsikke kor privat. Jeg sier jo at hvis du ber om å komme ut av det selviske, om hvem du måtte be til, jeg har jo ikke opplevd noe sakralt, jeg vet jo ikke hvem jeg skal be til. Jeg har jo sett ting skje ved å stoppe blod, men om man ber en fattigslig bønn om at det skal gå bra i denne verden...

Og litt senere spør jeg ham: «Hvordan ønsker du at menigheten kan fungere som et helbredende fellesskap?» Magne svarer:

Ja, det må dokker som menighet, dere må jo ut og møte skaren. Dere kan ikke bare sitte på kontoret med kappen.

Cato Wadel mente at det er våre kulturelle verdier som ligger bak og styrer vår atferd. Henning Bang (1990:51) definerer verdi som «en vedvarende tro på at en spesiell handlemåte eller slutt-tilstand personlig eller sosialt er å foretrekke fremfor en motsatt eller annerledes handlemåte eller slutt tilstand (Rokeach 1976:345)». Jeg danner meg et inntrykk av at Arne svarer på mine spørsmål om bønn slik at de samsvarer med mine verdier. Han viser til tradisjoner ved bønn i familien. Magne, derimot, anser seg ikke som religiøs. Jeg fikk inntrykk at han ble irritert med tanken på å bruke bønn for å oppnå noe for seg selv. Men han synes det er greit å be for sine barn, eller for fattige. Bønn synes for ham å være en takknemlig innstilling til det han får oppleve av godhet i den vakre naturen. Kan det være at disse to informantene lar oss få gå bak fasaden? Goffman skriver (1992: 96):

Vi har tidligere vært inne på at når ens virksomhet foregår i andres nærvær, vil enkelte sider ved denne virksomheten fremheves, mens en undertrykker andre sider som kunne så tvil om det inntrykk man søker å gi. Det er klart at de forhold som fremheves, vil fremtre i det vi har kalt fasadeområdet, og det er like klart at det som undertrykkes må dukke opp et sted – i et «bakside-område» eller «bak kulissene».

Når bare Arne fikk tenkt seg om, så dukket det opp noe som det ikke snakkes helt åpent om, nemlig de lokale leserne. Jeg spør ham: «Hvordan opplever du forholdet mellom lokale lesere og den offisielle kirke?» Etter å ha blitt ledet inn på det sporet jeg ønsker, forteller Arne at stefaren hans hadde kreft. Da ringte de til en leser. Han var i familie med dem. Arne sa at han satt utenfor mens leseren var inne hos stefaren. Men han så at leseren brukte et jordstykke. Han hørte at han sa noen vers fra Bibelen. Og han brukte fødselsdatoen.

Arne fortalte videre at han var på besøk hos leseren, som nå er død. «Det ringte et par hundre telefoner om dagen til ham. Det var mye. Til slutt måtte de bare bytte nummer. Det var helt vilt. Folk ringte fra hele Finnmark. Andre plasser i Norge og. Det var viktig for stefaren min, for han kom seg igjennom det», forteller Arne. Dermed mener jeg at Arne har tatt meg med

inn på et bakside-område. «Et «bakside-område» eller «bak kulissene» kan defineres som et sted, i forhold til en bestemt opptreden, hvor det inntrykk man søker å gi med opptreden blir åpent motsagt, som en selvfølgelig ting» (Goffman 1992:96). Og det er nok her på baksiden at jeg ønsker å undersøke forholdene nærmere. «Stort sett vil baksiden da være et sted hvor den opptredende kan stole på at ingen fra publikum vil skaffe seg adgang» (Goffman 1992:98).

Arne nevnte at telefonen til leseren var i bruk så ofte at han måtte få et hemmelig nummer. Også andre informanter forteller at det er telefonen de bruker for å komme i kontakt med sine lesere. «På bakgrunn av et bestemt samfunns verdier er det åpenbart at visse steder er bygd opp slik at de må havne bak kulissene, og de har da en helt annen beskaffenhet enn tilgrensende områder» (Goffman 1992:105). En telefon er en synlig gjenstand. I det neste kapitlet vil jeg vise betydningen av at det også kan være et symbolsk element, en artifakt, eller et kulturuttrykk (Bang 1990:62). Carl Cato Wadel (1993) ser etter slike synlige gjenstander når han beskriver endring av organisasjonskulturen.

Egil er en mann i 60-årsalderen. Jeg valgte ham som informant fordi han kjenner livet ved fjorden. Han supplerer det som er nevnt med at leseren hadde litt innpakket jord i hånden. Så førte han jorden i sirkler over den syke. Jeg spør ham om de leste Fadervår? Det bekreftet han. Han mente at det var en kristen handling. Han viser til prinsippet om at leserne ikke tok seg betalt. De som tok seg betalt, hadde han ikke tro på. Egil sa at de i 1950 årene og 1960 årene ikke hadde det så lett for å komme til lege. «Det var jo Alfa og Omega med de som hadde den kraften i lokalmiljøet», sa han. Det var nødvendig å kunne stoppe blod. Han sa at de kunne sitte og se at det virket. Egil husket at de brukte stål da de stemte blod, trolig også en kniv.

Egil forteller:

Fadervår, ja. Det kunne jo være slik at de svimte av når blodet stoppet. Det var kraftige greier. Tremeningen til faren min. Hun bodde rett ned forbi sykehuset i Hammerfest, og selv legene hentet henne for blod stopping ved ulykker på den tiden der. Hun ble brukt i masse år. Jeg så ikke hva hun brukte, men de mennene jeg så, de brukte stål.

Egil nevner kniv, stål og jord. Videre at leseren har sitt Fadervår og tekster å lese. Kniv og stål kjente jeg fra studier i Tro og livstolkning i Sápmi, ved Samisk høyskole 2009. Der lærte vi at stål kunne beskytte mot det onde. Dersom kirkesand ble blandet i kaffen, kunne man beskytte seg mot «smitte» ved å røre i kaffen med kniven sin. Men det med jord visste jeg

ikke noe om. Jeg spurte samisk læreren min om hva dette var for noe. Hun kunne fortelle at de bruker jord for å gi en plage, som for eksempel eksem, tilbake til Moder jord.

Stein R: Mathisen (2005: 26) skriver at det var formularer for blodstopping og mot verk og annet. «Siden ordene også var hemmelige og ble lest stille eller mumlende, var det heller ikke noe behov for å oversette dem i brukssituasjonen. Og maktene som man henvendte seg til forsto nok alle tre språkene». Berit A. Bongo forsøker å forklare hva hun mener med en «bærer». Hun knytter det samiske ordet neavrrit (det onde). Hennes arbeid er en studie av menneskers erfaringer av det å være tildelt rollen som «bærere» av det onde (Bongo 2002:4). Antropologen Marit Myrvoll skriver om leserens egenskaper i sin avhandling *Bare gudsordet duger* (2010: 150):

En jeg snakket med om helbredelse, mente at «i utgangspunktet kan en leser lese på alle typer plager og sykdommer. Det er mest vanlig å lese på smerte og betennelser, dessuten stoppe blod og blodforgiftninger. I det siste er det også mer og mer vanlig å lese på folks mentale lidelser som angst. En leser kan for eksempel sende bort skrømt hvis noen er plaget av det. Leseren kan også helbrede hele livet ditt. Og han kan lese beskyttelse for deg eller sende plager bort fra deg». Ytterligere presiseringer fikk jeg ikke.

Leserens egenskaper blir av folk i fjorden oppfattet å ha to ulike opphav: Det ene er arv og det andre er kristne nådegaver.

Egil er overbevist at dette er Guds gaver, og at de skal forvaltes uten betaling. Marit Myrvoll (2010:151) utdyper:

Kristne nådegaver er omtalt i Bibelen. I samtaler ble det vist til Jesu ord til sine disipler ”Helbred syke, vekk opp døde, gjør spedalske rene, driv ut onde ånder. For intet har dere fått det, for intet skal dere gi det” (Matt. 10,8). I dette bibelverset legitimeres ikke bare videreføringen av tradisjonelle helbredere, men gir også et klart påbud om at en helbreder ikke kan kreve godtgjøring for bruk av sine helbredelsesevner, ikke engang en enkel takk fra pasientene. I fjorden er det en sterk tradisjon for aldri å takke en leser. Da mister helbredelsen sin kraft.

Dette tror jeg er viktig. Men hva forteller det? Hva slags kraft er det snakk om? Paulus skriver i sitt brev til Filipperne 3, 10: «Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik når jeg dør som han». Men er det denne kraften det er snakk om? Ved Tro og livstolkning i Sápmi fikk vi besøk av sløydleren Per Simma. I mitt essay «Lærende og helbredende prosesser i Sápmi», refererer jeg til ham (Dahle 2009):

Jörgen I. Eriksson har skrevet om ham i *Blodstämme og handpåläggare. Folklig läkekonst och magi i Tornedalen och Lappland* (2004: 65). Eriksson beskriver Per Simma som en merkelig blanding av enkelhet og kraft. Han er liten av vekst, og i 50 –

årsalderen. «Det er ikke noe underlig å helbrede. Naturen har et middel mot alt. Naturen må gå sin gang. Egentlig er det veldig lett. Man må sette seg inn i hvorfor man har vondt på et bestemt sted. Det finnes alltid en årsak. Når man finner den, forsvinner også verken» (Eriksson 2004: 65).

Kan det være at denne «kraften» ligger i naturen? Vi tenker ofte dualistisk, men jeg lurer på om det er så enkelt her? Kan det være en naturlig kraft som verken er «guddommelig» eller «demonisk»? Gerd bekrefter at hun bruker Fadervår, og ber til Gud. Jeg spør: «Hvordan opplever du at bønn kan gi hjelp til å mestre livet?» Hun svarer: «Når folk treng hjelp, så er det for å forlenge livet, det onde må vike. Krafta kommer i fra himmelen, gjennom Gud». Hun forteller at hun kan kjenne krafta fra den andre siden. Det gjør hun når holder i hånden, eller i stål, og kjenner at det blir varmt. Når hun sier at dyr kan helbredes, ber jeg henne om å forklare. Gerd sier:

En katt var så syk, eieren ringte, og like etter var den frisk. Det nytter. Du må vite eierens navn. Det er det samme som det gjaldt deg og en katt eller hva det nå er. Så måtte du si til meg navnet ditt. Og etternavnet. Så ba jeg for katta fordi jeg brukte navnet ditt. Skjønner du?

Nei, jeg gjør ikke det. Derfor går jeg til Tore Johnsen, og ønsker å se etter om han i boka *Jordens barn, Solens barn, Vindens barn, Kristen tro i et samisk landskap* (2007) kan hjelpe meg å samle trådene. Tore Johnsen (2007:8) hevder at fornorskningen og misjonen medførte at det ble skapt et inntrykk av at samiskhet og kristendom ikke passer sammen. «En kristentro som ikke tåler alle de kritiske spørsmålene som den samiske historien reiser, vil gå en høyst usikker framtid i møte i Sápmi. Det er min spådom. Min overbevisning er imidlertid at kristentroen – og ikke minst Kristus selv - tåler alle disse spørsmålene. Kristentroen kan til og med framstå med større tydelighet, og Kristus med større klarhet, om vi våger å ta denne utfordringen på alvor».

Til min undring sitter jeg og kjenner at min skepsis på noen områder er i ferd med å avta for lesing. Jeg har grunnet på disse svarene fra informantene i flere år. Når Per Simma ikke vet hvor kraften kommer fra, kan det jo tenkes at det fra skapelsen ble lagt igjen noe kraft? «Medialitet» kalte Torjörn Freij disse kreftene da han underviste på en årskonferanse i Helhet gjennom Kristus. «Den skumle gråzonen» var undertittel på boka hans (2010). Gerd sier at hun bruker «Fadervår, og at Vår Herre skal sette sin naglemerkede hånd over det onde. Det ber jeg, og som regel har det gått bra». Kan det være at hun kjenner den treenige Gud slik som Berit Simonsson illustrerer? Her rekker Gud Fader ned sine to hender som er Jesu

naglemerkede hånd, og Den hellige ånd. Kan det være slik at også lesere som Gerd legger sine konfidenter i Guds hender?

Illustrasjon: Berit Simonsson. Innenfor (1980: 25)

Jeg kjenner til at det finnes formularer i helt andre navn enn Guds navn. Og de virker, sies det. Men jeg tror at jeg er i ferd med å våge å forholde meg til en gråsone. Torjbörn Freij var hovedpastor i Stocholm Vineyard. I sin bok nevner han en rekke kristne ledere som har gjort feil. Kan det samtidig være grunn til å etterlyse veiledning for å kunne gå inn i dette landskapet? Gerd fortalte at hun ba for dyr. Hun måtte ha eierens navn og fødselsdato. Tore Johnsen (2007: 22):

Vi er alle avhengige av jorden og behøver andre skapninger for å leve. I nordområdene har mennesker vært spesielt avhengig av dyrene for å overleve. Man har vært nødt til å ta liv for å leve. I samisk åndelighet har det vært riktig å ikke krenke det dyret man tok livet av. I stedet skulle man støtte opp om de livgivende kreftene i tilværelsen ved å velsigne naturen når man høstet av den.

Og det var jo det Kåre var opptatt av. Han er en mann i 50-årsalderen. Han sa: «Men jeg er en forvirret sjel. Jeg har en fot i den kristne verden, og en fot i det samiske. Jeg korser meg ikke, men jeg viser en ærefrykt. Når jeg har skutt en elg, noe bør man gjøre, en takknemlighet. Ritualene er forsvunnet. Jeg vokste opp i en strengt kristen tradisjon der du ikke skulle ofre til steingudene. Du er inne i et landskap du ikke finner ut av».

Det er her jeg begynner å tro at Erving Goffman kan hjelpe oss. Han skriver (1992:113-114):

Vi har tatt for oss to slags avgrensede områder – fasade-områder, der hvor en bestemt opptreden er eller kan være under fremførelse, og bakside-områdene, hvor det foregår ting som har forbindelse med opptreden, men strider mot det inntrykk man søker å gi. Det ville være hensiktsmessig å innføre et tredje område, det som ikke faller inn under noen av disse – altså alle andre steder enn de to vi har omtalt. Et slikt område kunne kalles «utenfor». Forestillingen om et likt område som ligger utenfor og verken kan regnes som fasade eller bakside, i forhold til en bestemt opptreden, stemmer overens med våre vanlige forestillinger om sosiale etablissementer, for når vi ser på de fleste bygninger, vil vi slå fast at de inneholder rom som regelmessig eller midlertidig brukes som fasade eller bakside, mens bygningens yttervegger avskjærer begge typer

rom fra verden utenfor. De personer som befinner seg utenfor etablissementet, kan altså kalles «utenforstående».

Kan det være at jeg som prest er «utenforstående» til det nettverket som noen av menneskene i prostiet tilhører? Kan det være at noen går der hvor bønn synes å virke? Kan det i så fall være at C. S. Lewis ser på fenomenet bønn noe annerledes? I boka *Gleden uten grenser*, skriver han (2001: 342):

Selve spørsmålet «Virker bønn?» leder oss i utgangspunktet inn i feil tankebaner. «Virker» - som om det var et trylleformular eller en maskin – noe som går automatisk. Bønn er enten en ren illusjon, eller en personlig kontakt mellom uferdige, ufullstendige personer (oss) og den ytterst konkrete Person. Bønn i form av forespørsel, det å be om ting, er bare en liten del. Bekjennelse og bot er terskelen, tilbedelse dens tempel, nærværet, visjonen og gleden i Gud er bønnens brød og vin. I bønnen viser Gud seg for oss. Det at Han svarer på bønn er en konsekvens – og ikke nødvendigvis den viktigste - av denne åpenbaringen. Det er hva Han er, som gjør at vi vet hva Han gjør.

Kan det være at folk går der de opplever at bønn «virker»? Flere av informantene nevnte bruk av stål. Kan «stål» være en symbolhandling som tilegger handlingen verdi? Vi har sett at stål i samisk virkelighetsforståelse kan beskytte mot det onde. Jord kan tilsvarende være en symbolhandling for å gi en plage tilbake til moder jord. Jeg har forsøkt å isolere noen fenomenbegreper knyttet til lesing for plager som kjærlighetsbasert omsorg. Jeg har forsøkt å vise hvilken betydning informantene gir disse symbolverdiene. Likevel vet jeg ikke helt hvor jeg som prest i Alta prosti befinner meg i forhold til det som skjer omkring meg. Særlig lurer jeg på hvor den «kraften» som virker, kommer i fra. Dersom det virkelig er slik at Guds rike vokser fram av seg selv (jfr. Markus 4,28), skulle jeg da ikke som prest kunne tillate meg å lene meg tilbake og regne med at Gud har kontroll? Det er det samspillet jeg vil se nærmere på i neste kapittel.

Kapittel 5. Med et Fadervår i pakt- til å oppleve Guds rike

Kåre er en mann i 50-årsalderen. Han kom ute fra distriktet i Alta prosti. Jeg visste at han kjente til leserne. En annen grunn til at jeg valgte ham var at han kom fra en annen del av prostiet enn Egil. I hvert fall i vår tid da kommunikasjon skjer ved bil og ferge. Tidligere måtte de ferdes lang vei i båt. Kåre sier under intervjuet at han sjelden ber Fadervår nå. Men han sa at han kunne gjøre det, om livet ga motgang. Derimot så han på hverdagsfilosoferingen

sin som en bønn, over ting i naturen, sammenhenger, og om hvor fint ting er laget til. Jeg spør ham om hvem som kan tilby forbønn om han eller en av hans nærmeste skulle trenge det.

Konen min er oppvokst som læstadianer. Jeg kjenner ingen, men det er alltid noen som kjenner noen, hvis det blir nødvendig. Det har det jo blitt. Ungene har holdt seg friske, men det er jo noen som har blitt alvorlig syke, da ringer vi svigermor og får vite hvem vi skal ringe.

Intervjuet med Kåre ble helt annerledes enn det jeg hadde tenkt. Det tror jeg også gjelder for hva Kåre hadde tenkt å si, og hva han faktisk sa. Så langt begrefter Kåre det jeg hadde hørt Per Simma fortelle da han besøkte oss i Tro og livstolkning i Sápmi. Kåre og jeg satt avslappet og snakket sammen. Igjen blir telefonen brakt inn i beskrivelsen av bønn. Hva kan være så spesielt med en telefon? Kan det være at vi nærmer oss det smertefulle valget med å ha vilje og mot til å se? Og valget om vi våger å sette ord på det vi ser? Mot slutten av dette kapittelet ønsker jeg å vise til den prosessen Carl Cato Wadel lærte oss om endring av organisasjonskultur. «Å ha et semiotisk perspektiv på forskningsprosessen og på forskerstatusen innebærer å lete etter tegn i informantenes kultur» (Fuglestad/Mørkeseth (Metodisk feltarbeid) 1997: 185). Kan det være at telefonen er en materiell artifakt? En artifakt er en synlig gjenstand. Kan en telefon fortelle noe om organisasjonskulturen? Har det noe med bønn å gjøre? Jeg gir ordet til Kåre:

Jeg tror ikke det ligger noen dramatik i at læstadianerne har sine egne. Kirken har holdt på med sitt. Den har vært langt unna folk som bodde i fjordene og reiste på sjøen. Før ble alle hjemme døpt. Kirken var ikke hverdags. Kanskje ikke en gang i året. Det var som en jordomseling, noen var sammen i mange år før de ble gift i kirken.

Mine informanter forteller meg om noe som eksiterer i dag. Det er nok derfor jeg håper at Erving Goffmann vil beskrive vår hverdagslige rollespill. Kåre beskriver hva han gjør når han har behov for bønn for sine nærmeste. Jeg opplever at han forsøker å avdramatisere de sosiale møtene som nødvendige av praktiske hensyn. Men forholdene har endret seg. Presten og kirken er ikke en «jordomseling» unna. Kan det være makt-avhengighets relasjoner som begynner å dukke opp? Rollespillet Kåre beskriver hadde nok sin berettigelse den gang lutfambulans og bilvel ikke eksisterte. Men hva kan årsaken være til at dette rollespillet syens å vedlikeholdes i dag? Før jeg faller for fristelsen til å tenke høyt om det, tror jeg at jeg vil tilbake til Jesus fra Nasaret og Fadervår.

Jesus lærte disiplene å be til Vår Far. Jeg tolker som at bønn er uttrykk for et relasjonelt forhold. «La riket ditt komme» (Matt. 6,10), ber vi etter den nye oversettelsen. Kan det rett og

slett være å be Den hellige ånd om å komme til vår hjelp? Lege Kari Holmås sier det på en tale CD med betraktninger over Fadervår (2001). Hun hadde undervist for oss som er veiledere i Oase i 2012. Før årets sommerstevne fikk jeg tilsendt lydfiler med opptak av undervisningen i 2012. Hun mener at kirken må våge å ta tilbake bønn. Kan det være at vi her i dette kapittelet møter på forventninger om å oppleve Guds rike? Eller en lengsel etter å erfare noe? Og hva er så dette «noe»? Og hvordan forholder mennesker som har ulik opplevelse av dette «noe» seg til hverandre?

Magne sa at han satte pris på å komme i kirken med stearinlys og en Kristusfigur. I Altaposten (10.11.12) sier prost Olav Øygard til Altaposten at han tror den fire meter høye Kristusfiguren «vil gi en sterk visualisering, som vil ligge som et bakteppe for all aktivitet i kirka». Magne oppgir som sine behov for bønn. Kan det være at de tente lysene og Kristusfiguren gir ham opplevelsen av å kunne lese en tekst? I så fall er vi inne i semiotisk kommunikasjonsteori. Da tror jeg at også av vi ved hjelp av semiotisk kommunikasjonsteori kan undersøke nærmere det Kåre oppgir som sine behov for bønn. Kjærlighetsbasert omsorg synes for meg å være en felles verdi for virksomheten ved lesing og bønn. Men jeg ønsker å se om jeg finner ulike måter som denne kjærligheten manifesterer seg på.

Grethe er en kvinne i 50-årsalderen. Jeg spør henne: «I hvilken forbindelse søker man forbønner du bor?»

Nå er jeg imot ordet man, homogenisert. Man... Den måten å henvende seg på vegne av andre synes jeg er skummel. Jeg tror jo ikke at det er så stor forskjell på Finnmarkinger og andre, bortsett fra at vi er forskjellige. Men min bestemor var læstadianer. Så jeg er jo forholdsvis kjent med, jeg har mange venner som ringer, jeg har telefonnummer til folk som kan hjelpe. For å si det slik: Jeg tror på Gud, men jeg låser bilen. Hvis jeg trenger lege, så går jeg til lege. Hvis jeg trenger psykolog, går jeg til psykolog. Så regner jeg med at resten av mitt liv får jeg komme meg igjennom på et vis. Det hender at jeg lurer på om Gud dømmer meg. Det å stole på syndsforlatelsen. Når man ikke klarer å ville leve bedre. Man klarer aldri å kvitte seg med all synd. Og hva er viktigst? For meg handler det om nestekjærlighet. Om tilgivelse. Og tro. De tingene gjenspeiler seg i bønna.

Først trodde jeg at alle i de læstadianske og samiske miljøer hadde sine lesere. Nå vet jeg at slik er det ikke. Men flere av mine informanter bekrefter at de vet hvem de skal ta kontakt men ved behov. «Det er et gjennomgående og grunnleggende perspektiv i studiet at mellommenneskelige relasjoner er en organisasjons viktigste ressurs», skriver Erik

Fossåskaret i forordet i et hefte som heter *Solospill og samspill* (1994). Diakon Margarethe Hatløy gikk året før meg på Organisasjon og ledelse. I sitt hefte beskriver hun «sorgsamarbeid». Da lurer jeg på om det kan være mulig å se etter prosesser innen «bønnesamarbeid» også? Svaret på det spørsmålet er opplagt. Åndelig veiledning etter Ignatiansk tradisjon baserer seg på prisnippet av at Gud vandrer sammen med veileder og den som søker åndelig veiledning. Karl Weick, en kjent organisasjonspsykolog, har kalt det vi gjør når vi former vår virkelighet for en *iscenesettingsprosess*. Begrepet understreker den skapende rollen vi ubevisst spiller når vi danner vår egen virkelighet (Morgan 1988: 135).

Tor Halvdan Aase minner om at «målet for enhver feltarbeider er å komme bak scenen. Men det hjelper ikke bare å observere. Data skapes gjennom en fortolkende prosess. Mary Jo Hatch (2001:135) viser til et eksempel på ledelse der Karl Weick ønsker å komme fri fra rasjonalistiske grunnantakelser om hvordan strategier fungerer. Hun skriver:

Hans syn er at «utføring *er* analyse, og implementering *er* utforming». Strategi er et kraftfullt symbol som oppfyller ledelsens rasjonalistiske forventninger. Strategens rolle er derfor også symbolsk; en strateg er et symbol for en kultur som søker ledelse i form av strategi. Så lenge strategene produserer strategi, enten forut for eller som følge av handling, er de som har forventninger, fornøyd, og livet i organisasjonen går sin vante gang.

Ved Misjonshøgskolen fikk vi besøk fra en antropolog ved Universitetet i Bergen (UiB). Han fortalte oss at forfatteren av pensumboka vår i kulturkunnskap mente å bruke begrepene «misjonær» og «forsker» i anførselstegn. Antropologen sa at ingen bare er enten «misjonær» eller «forsker». Bolman og Deal (1993 og 2009) gir hjelp til å se på presterollen og leserrollen gjennom fire ulike perspektiver. Kan den være til hjelp nå for å oppdage hva som skjer i prostiet? I den strukturelle fortolkningsrammen kan jeg betrakte den sosiale arkitekturens nøkkelrolle. I denne fortolkningsrammen er presten ansatt for å bidra til at organisasjonen når sine mål. Kan det være at leserene i denne fortolkningsrammen kan sees på som en spesialisering av presterollen i den hensikt å nå organisasjonens mål? Gerd er leser. Hun er tydelig på at hennes mål er å forlenge livet og linder plager. Både prester og lesere vil nok si at de ber, og overlater ansvaret for svaret til Gud. Kan det likevel være at vi gjennom denne fortolkningsrammen kunne studere dette videre? Kan det være at noen formularer synes å virke på samme måte hver gang de brukes? Er det da bønn? Eller er det magi? Kan selv Fadervår være et magisk formular? I en forelesning ved Tro og livstolkning i Sápmi hadde vi besøk av den sør-samiske presten Bierna Bientie. En medstudent fortalte at hun kjente folk i

Kautokeino som leste sitt Fadervår da de kom til Kløftadalen. Den ligger på vei mot Alta. Bierna Bientie var enig i at all bønn kan være som magi. Olav Skjevesland (2013: 49) virker avslappet i sin tekstkommentar over kvinnen som rørte ved kappen til Jesus. Med overskriften «Vågal kvinne blir helbredet» skiver han (s.52): «Vi ser også hvordan Markus lar denne kvinnen få spille ut sin lett magiske, primitive berøringstenkning uten å felle noen kritisk dom over den. Markus synes å være mindre bundet til korrekt teologi enn mange andre som kom senere».

Bolman og Deal har en fortolkningsramme som de kaller «Human resource-rammen» (2008: 147). Her ligger det til grunn en antakelse om at individets og organisasjonens behov kan forenes. Jeg spurte Grethe: Hva forventer du vil skje når du ber?

Egentlig ingenting. Jeg forventer at det er en kontakt mellom Gud og meg og at han noen ganger svarer på måter jeg ikke er i stand til å observere. Jeg vil gjerne ha et levende forhold til Gud. Det er den måten jeg kan møte Gud på. Jeg er jo ikke noe stemningsmenneske, eller kanskje jeg er det? Jeg er jo ikke slik at jeg må gå i kirka for å få den rette stemningen. Men når jeg er i kirka og presten ber Fadervår, opplever jeg det som et fellesskap.

Informantene har latt meg få vite at leserne ofte var i familien. Flere av informantene har sine lesere som de kontakter ved behov. Både prester og lesere tilhører et fellesskap der menneskelige behov er viktig.

I den politiske fortolkningsrammen lar Bolman og Deal (1993 og 2008) oss få innblikk i organisasjonen som en arena for kamp om makt. Trygve Bjerkrheims salme «Det er makt i de foldede hender» får nok en mindre from tolkningsmulighet her. Ved å delta i arbeid med bønn, har jeg fått rikelig innblikk i kampsituasjoner. Det har nok forekommet at jeg synes at folk har vist kreativ evne til å gi fromme begrunnelser for sine valg for å oppnå sine verdier. Selv om paraplyen gis navn som «Kjærlighetsbasert omsorg».

Både Kåre og jeg ble forundret da samtalen plutselig endret karakter. Og da er jeg tilbake på sporet. Kåre hadde rolig fortalt om det som han som familiefar var forventet å gjøre. Han hadde hatt med seg barna i kirken på det lille stedet der de bodde. Han hadde lært dem Fadervår. Men så nevnte jeg ordet «misjon». Da skjedde det noe. Stemningen ble helt annerledes. Og jeg fikk innblikk i de virkelige behovene til bønn som Kåre hadde. Og ikke minst savnet etter tap av ritualer som følge av fornorskningen. Jeg spurte Kåre: «Misjon er jo også negativt her i Finnmark. Kjenner du til det?» Det var da Kåre endret talemåte. Han sier:

Ja, jeg har nok et anstrengt forhold til kirken etter det kirken gjorde mot samene. De har kjent fornorskninga. De har smakt en hård medisiner.

Kan du si noe om begrepet fornorskning?

De var jo utstøtt, de var jo småkårsfolk. De har jo blitt hudset og styrt med. Misjonsarbeid og barnehjem, kossen misjonen har fungert i Finnmark og Troms er rystenenes leseing. Kirke og stat gikk jo hånd i hånd om å samle inn trolltrommer. Jeg nekter å tro at samene var bare søppel, som noen fremstiller det.

Regner du deg som same

En fornorsket same. Mor kom sørfra. Far ble sendt sørover for å jobbe. I stedet for å delta i gjenreisningen.

Det åndelige. Du har referert mest til din kones læstadianske sammeheng. Men din fars samiske tradisjon? Men du har nevnt en bestemor, er det på din fars side?

Ja, hun var på fars side. Hun var stillferdig. Ja, og gudfaren min, han var broren til bestemoren min. Gjennom ham har jeg fått historier om min bestemor.

Opplevde du å være forenet med dem i den åndelige verden?

Det er det jeg sliter mest med ved kristendommen. Jeg så et TV program som viste en hindudame som ba om tilgivelse for at hun trødde på en makk. De hadde restpekt for naturen. Jeg sliter med bibelen som sier at vi skal legge jorden under dere. Jeg har ikke et åndelig syn på jorden, men jeg er tilbøyelig til å tro at trærne og naturen er beskjelet. Jeg tror jeg stopper ved det. Om du ser den vestlige verden som har slike verdier. De verdiene sliter jeg med, de verdiene ligger i hva som er lønnsomt, se bare på oppdrettsnæringen i fjordene, de forsøpler naturen. Verdien ligger dypt begravd i pengeboken. Naturen der det vi skal leve av, vi sager over greinen vi sitter på, og det

Jeg opplever at Kåre plutselig førte meg inn i hans innerste verden. Har jeg rett til å gjengi det? Driver jeg egentlig ikke her og avdekker organisasjonskulturen? Og hva er så denne fornorkninga? Henry Minde (2005:6) skriver at fornorsningenspolitikken forstått som en periode, varte fra ca. 1850 til ca 1980. Både begynnelse av avslutning av denne perioden markeres med to hendelser, som begge hadde et materielt innhold, men som også fikk en symbolverdi. Den første var opprettelsen av Finnefondet i 1851. Stortinget opprettet en budsjettpost for å iverksette et språk og kulturskifte. Den andre var Altasaken 1979-81. Egil har sine meninger om den siste. Jeg spurte ham: Snakket du samisk hjemme? Han svarte:

Nei, det var før min tid. Men når nomadane kom og temmet reinen vår, så snakket de samisk.

Hadde dere rein uavhengig av samene?

Samene fant man i 82 her i Stilla. Da fant man samene. Før det hadde vi fjordfinner, og fjellfinner og sjøfinner. Men det er kanskje en annen sak? Men for oss som bodde i fjordene så var det jo ikke tamreins nomadedrift av rein der i Talvik kommune og Loppa kommune før langt ut i 1850 årene. Da begynte de å temme villreinen vår. En stor undersøkelse av villreinsstammen på 1850 viste at den var størst på Talvik og Loppa. Nå er det bare noen nede i Jotunheimen som får lov til å gå fritt. Ellers så kom jo nomadan fra øst og temma alt de fant av rein. Sånn var det. Reinen forsvant inn i nomadenes flokk. Det er ganske utrolig. De stakk av med alt og vi sitter igjen med regninga. Ingen oppgjør, med Statens vilje.

Egil fortalte at oldefaren kunne leve av småbruk og fiske. Reinkjøtt var en viktig del av kostholdet. Ved kalvingen kom villreinen ned fra fjellet slik at de kunne skaffe seg kjøtt. Da jeg var med samiskkurset til sjøsamisk senter i Billefjord, fulgte jeg godt med da lederen her underviste om forhold ved reindriften gjennom tidene. Egils versjon av temmingen av villrein syntes for meg å bli bekeftet av ham. Likevel kan det nok hende at en representant fra reindriftnæringen hadde formulert seg noe annerledes enn Egil.

Et annet sted i Talvik bodde Kåre. En venn i Tuvrrahasat - Kautokeino Turlag hadde gitt meg et tips før jeg intervjuet informantene. «Spør om de ber en bønn når de kommer til et område, eller forlater det» foreslo hun. Derfor spør jeg Kåre: «Når du kommer til et sted, hilser du da et område?» Kåre svarte:

Nettopp dette er de områdene som er blitt tatt i fra meg. Det er jo fornorskningen. Ritualene har de tatt i fra meg, jeg opplever det ikke så sterkt. Men jeg vet at far min var fisker, første fangsten av laks og kveite ga han alltid bort. I stedet for å gi til Stallo, ga han bort. Alle tradisjonene er borte.

I årene som har gått siden jeg foretok intervjuene har jeg fått anledning til å drøfte opplysninger med finnmarkinger. Kåre minnet meg om noe fra læreboken i religionsfenomenologi, MHS 1983. Van Baaren hadde skrevet boka *Vi människor. De skriftlösa folkens religion och kultur* (1972). Den begynner kanskje å bli uttgått på dato. Men han beskriver tradisjoner hos Ainu folket i Japan, og tradisjoner til sjamaner i andre steder i verden, på en måte som gir meg opplevelse av at boka fremdeles gir meg nytte ved arbeidet som prest i Finnmark. Derfor spør jeg Kåre: Tiltaler du et dyr du har skutt?

Nei, alle slike tradisjoner er borte. men jeg er en forvirret sjel. Jeg har en fot i den kristen verden, og en fot i det samiske. Jeg korsler meg ikke, men jeg viser en ærefrykt. Når jeg har skutt en elg. Noe bør man gjøre, en takknemlighet. Ritualene er forsvunnet.

Jeg vokste opp i en strengt kristen tradisjon der du ikke skulle ofre til steingudene. Du er inne i et landskap du ikke finner ut av.

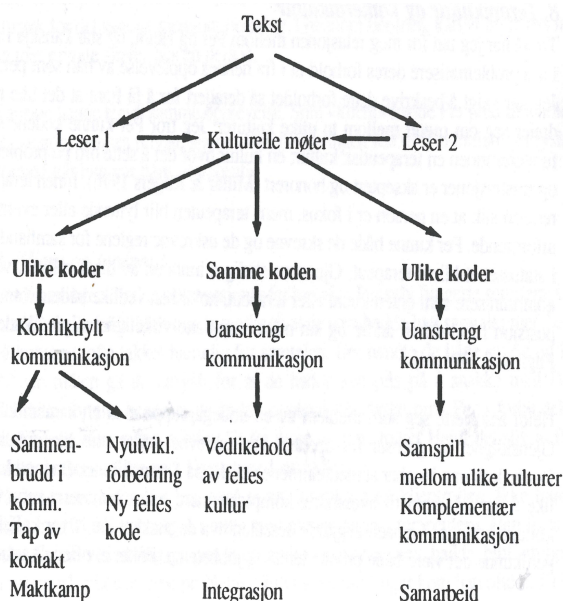
Det kan jo være at jeg forstår at jeg er på sporet av noe, så jeg borrar dypere: «Så du opplever fornorskningen vondt?»

I aller høyeste grad. For å si det sånn. Jeg tror ikke at det er steinguder, men jeg tror at steinene kan ha samme funksjon som leserne, at steinene er beskjelet, at de har samme funksjon som leserne, eller i beste fall en god prest.

I den politiske fortolkningsrammen ble det virkelig mye kamp. Og slik er det vel når vi kommer sammen for å be? Men favoritt rammen min hos Bolman og Deal er nok likevel den symbolske fortolkningsrammen. Her ser jeg humoren i tilværelsen. Gjennom denne fortolkningsrammen blir organisasjonen som et århundregammelt teater (Bolman og Deal 1993: 239).

Kåre tok meg virkelig med inn på en kamparena. Tenk om han klarer å åpne mine øyne for å se hans behov ved bønn gjennom den symbolske rammen? Slik han besvarte mine spørsmål før jeg nevnte begrepet «misjon» syntes alt å være et spill for et publikum. Jeg var presten. Jeg kjenner etter om jeg opplever at han tildelte meg en rolle utenfor hans egentlige organisasjon for verdier ved bønn. Gudstjenesten, der presten hører hjemme, var noe han benyttet seg av på søndager. Dersom barna var syke, var det noen i konens familie som visste hvem de skulle ta kontakt med. Dette nettverket var et helt annet sted i Nord-Norge. Kåre betraktet steiner i naturen som like viktige som en leser, eller en god prest. Fra en symbolsk synsvinkel har personer makt hvis andre tror de har det (Bolman og Deal 1993: 251). Kåre spør om jeg kan stoppe blod. Jeg svarer at jeg hadde fått tilbud om å lære. Kåre ser ut til å akseptere svaret mitt. Handler det om at han vil finne ut om jeg er opptatt i hans hytte? Det betyr i den symbolske rammen å ha tilgang til organisasjonens innerste hemmeligheter (Bolman og deal 1993: 217). Kåre er like oppdatert som meg på hva som er tilgjengelig av kommunikasjonsmidler i dag. Det emosjonelle hos ham knyttet til å ha en fot i den kristne verden, og en fot i den samiske. Savnet at det samiske forstår jeg. Men hans forhold til den kristne verden, som han kaller det, forstår jeg ikke. Jeg undrer meg over å høre ham med største selvfølge vise til behovet for en synlig verden med gudstjeneste og prest, og en usynlig verden med kontaktpersoner over telefon. Dersom begrepet «Kjærlighetsbasert omsorg» er den uttalte verdien, kan vi kanskje se på symbolverdier som uttrykker denne verdien? «Kniv» og «stål» er nok eksemper på symbolverdier.

Otto Laurits Fuglestad underviste ut i fra den modellen «kulturelle møter» ved Organisasjon og ledelse. Illustrasjonen finnes i de bøkene Fuglestad har produsert, for eksempel *Samspel og motspel, Kultur, kommunikasjon og relasjonar i skulen* (1993: 185). Ved siden av illustrasjonen til Fuglestad fikk jeg plass til et bilde fra Nordlyskatedralen. Jeg tok bildet der dåpsfamiliene sitter. I ukene etter åpningen viste trosopplærerne stolt fram katedralen vår. Men så dukket det opp et barn som spurte: «Hvorfor har dere Knerten i kirka?» Konfirmantene mine var godt kjent med å kalle figuren for Knerten. Dersom vi ser Kristusfiguren fra siden, ser vi at han har blikket oppover. Men det fortelles om barn som sitter der hvor bildet er tatt. Noen har opplevd å se ansiktet til Jesus der hvor kunstneren mente å forme en hals. Det sies at noen opplever at Kristusfiguren ser skummel ut. Kan det være uttrykk for at vi produserer mening ved det vi «leser» et tegn?

Illustrasjon: Otto Laurits Fuglestad, Kommunikasjon som møte mellom kulturer. Tidvise skrifter (1996:25)

I den modellen Otto Lauritz Fuglestad bruker er det tre muligheter. (a) Ulike koder. Her er det konfliktfylt kommunikasjon som enten fører til sammenbrudd i kommunikasjon. Resultatet her blir tap av kontakt og maktkamp

Kan det være slik at fornorskninga har medført et brudd i kommunikasjonen for noen? Kåre viser til et alternativt nettverk. På Tro og livstolkning i Sápmi hørte vi stadig at samene, under fornorskninga, kamuflerte sine tradisjoner i ly av virksomheten i de læstadianske bedehusene. Kan det være slik at tradisjoner har blitt blandet sammen? Når så presten ble holdt utenfor denne arenaen, hvem fungerte da som åndelig leder? Kan det være slik at åndelig veiledning i

dag ville kunne hjelpe mennesker å skille hva som er «bibelsk»? Fortellingen om kvinnen med blødninger (Markus 5, 25-34) synes å ligge i «gråsonen». Hvordan skal vi da forholde oss til den virkeligheten vi møter i Alta prosti? Hvem regnes som veileder i dag? På dette området er jeg noe forundret over boka til Anni Margaret Henriksen. Hun har utdannet seg til sosialantropolog. Men hennes grunnutdanning er sykepleier. Det skulle være felles forståelse at vi som arbeider nært på livet til mennesker, selv trenger tilbud om veiledning? Henriksen viser til min arbeidsveileder, Håkon Augdal, som en prest som forstår forholdene her i Nord – Norge (Henriksen 2010:249). Henriksen hevder at Håkon Augdal sier: «Læsing er ikke magi. Det er Guds kraft som virker». Kan det være at Augdal ikke er helt rett gjengitt? Boka til Henriksen viser ikke til noen ordning for veiledning av lesere. Kan det være slik at A.M.Henriksen tror at Gud har kontroll? Hva da med formularer i andre navn enn Guds, og som også virker?

Jeg ønsker å gå videre til neste punkt hos Fuglestad. (b) Samme koden. Her er det uanstrengt kommunikasjon og vedlikehold av felles kultur. Resultatet blir integrasjon.

Når informantene viser til sitt Fadervår med «helliget vorde» og liturgi fra 1920, lurar jeg på om det i Alta prosti har utviklet seg del-kulturer som har det greit nok for seg selv. Ingen av mine informanter tilhøre den gruppen som kaller seg den læsdianske del av menigheten. Men ved dåpssamtaler har jeg sjekket ut det mine informanter har sagt om lesing. Jeg har fått bekreftet min empiri, og sitter inne med supplerende forståelse av fenomenet. Som at en tannlege hadde spurt om pasienten hadde brukt lesing til å stoppe verk. Kan det være at verk et et symptom på at noe annet trenger behandling? I en dåpssamtale fikk jeg vite hvor galt det kan gå. En mann fortalte at verken ble stoppet, men tennene hadde råtnet. Leserne har sine formularer som de gjentar ordrett. Lise forteller at en leser hun brukte da barna var syke, hadde samme evner som sin far. Men i den offisielle kirken får vi nye liturgier og bibeloversettelser. Kan det være at skillene mellom del-kulturene besegles stadig mer?

Otto Laurits Fuglestad har et alternativ i punkt c. (c) ulike koder. Til tross for å ha ulike koder er det her uanstrengt kommunikasjon. Det er et samspill mellom ulike kulturer. Ulikhetene blir utnyttet gjennom komplementær kommunikasjon. Dersom dette var nådegaver, kunne ikke da alle stå sammen? Akkurat som om vi var lemmer på Kristi legeme?

Tro om ikke de to yngste informantene mine vil kunne vise samhandling som samspill mellom ulike kulturer. Hanne er en jente i ten-årene. Jeg spør henne: «Tror du det blir noe nytt med muligheter med forbønn for ungdommer ved Nordlyskatedralen som bygges?»

Jeg vet ikke helt. Jeg føler at de fleste som har behov for det er med i sammenhenger som Laget og Ten-sing og Filadelfia og sånt.

Hva ønsker du at menigheten og presten skulle tilby når det gjelder bønn og forbønn?

Jeg vet ikke. Jeg har ikke forventet noe. Jeg synes det er skummelt. Når andre skal be for deg blir det skummelt, når du ber alene er det trygt.

Arne opplever at kompisen hans får hjelp mot rus ved bønn i pinsemenigheten Filadelfia. Kunne ikke Alta menighet være til hjelp? Kan det være at noen i Alta menighet ikke ønsker å «se» at våre ungdommer har problemer? Eller kan det være slik at noen ikke forventer hjelp fra Gud ved bønn? Kan det være slik at gutten med rusproblemer opplevde å leve bak en fasade i Den norske kirke? Jeg har vist til at Arne gikk med en kompis i Filadelfia. Det var der han opplevde å bli satt fri fra rus. Det er stor oppslutning om ungdomsgudstjenestene. Der er det mulighet for forbønn ved håndspåleggelse. Det var en slik forbønn som hadde hjulpet kameraten til Arne i en pinsemenighet. Ungdommene som søker å organisere sine verdier ved bønn, synes å forholde seg like naturlig til ungdomsgudstjenestene og konfirmentarbeidet i Dnk, Skolelaget og i pinsemenighetene.

Cato Wadel refererte ofte til Brox, som hevdet at det skal like sterke krefter til for å hindre endringer i en organisasjon, som å gjennomføre endringene. Nå lurere jeg på om vi våger å se forholdene omkring oss? Våger vi å se de prosessene som allerede pågår? Kan opplevelsen av at noe er «eksotisk», egentlig vise seg å være det at vi som mener å utgjøre den dominerende del-kulturen ikke våger å se?

I semiotisk kommunikasjonsteori er «støy» benevnelsen på ulike lese måter. Hanne bruker ord som «skummelt» på forbønn ved håndspåleggelse. Kan det være at hun uttrykker det som er «støy» i betydningen ulike lese måter? Kan det være slik at vi opplever håndspåleggelse ved bønn ulikt fordi vi har ulike Gudsbilder? Er det Gud som er «skummel»? Eller er det personen som utfører bønnen som er «skummel»? Er det selve situasjonen?

Grethe, en kvinne i 50-årsalderen forteller at da hun var ung var det vanlig at ungdommene lærte hverandre å be. Hun forteller også om bruk av tungetale i de sammenhengene. «Som ung i Ten-sing bevegelsen ba vi i tunger. Ba Den hellige ånd å formulere for oss i den tro at

han visste bedre hva vi skulle be om. Det har jeg ikke gjort som voksen. Det er ikke naturlig for meg. Men jeg ber med mine ord, og ber om visdom for eksempel til å vite hva jeg bør be om. For meg er det viktigste at jeg er i kontakt med Gud».

Jeg lar min lærer Erik Fossåskaret (1994:5) oppsummere litt sosiologi for oss:

Innen en organisasjon finnes gjerne flere delkulturer, hver med sin egen virkelighetsoppfatning, problemforståelse, sine egne koder for kommunikasjon. I studiet av organisasjoner kan en se kommunikasjon som kulturelle møter der aktørenes kulturbakgrunn og personlige erfaringer «svinger med» i meningsproduksjonen. Kommunikasjonsproblemer kan studeres som kulturkollisjoner. De kulturelle møtene kan være preget av kamp og konflikt, av uanstrengt kommunikasjon innenfor en felles kode, eller av samspill mellom ulike koder.

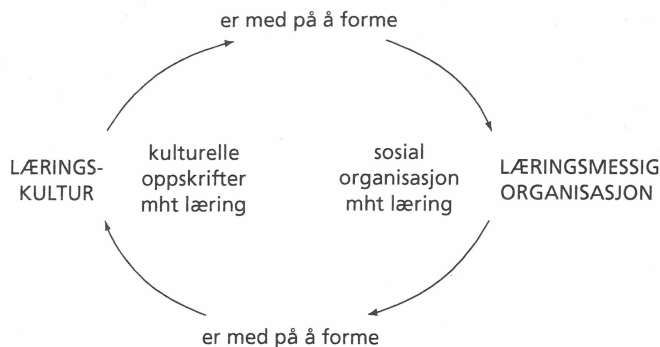
Her i Alta prosti er det mange spennende del-kulturer. Tema for min studiepermisjon i 2009 var: *Prostiet som et lærende fellesskap, med særlig henblikk på menigheten som et helbredende fellesskap*. Som prostiprest hadde jeg fått innblikk i mye smerte ute i distriktet. Fremdeles håper jeg at menighetene i prostiet kan bevisstgjøres til å fungere som styrkende eller helbredende fellesskap. Ved min veiderutdanning i psykisk helsearbeid anbefalte min veileder meg å bruke styrkende fremfor helbredende. Men som prest ønsker jeg å bruke helbredende fordi jeg tror det nettopp er ved Den hellige ånds hjelp vi kan la kirken være kirke. Selve om vi da må gå inn i en skummel gråsoner.

Cato Wadel beskriver i *En lærende organisasjon* (2008) forhold som er knyttet til bevegelse. Han lærte meg i 1992/93 å lete etter organisatoriske kjennetegn på den ene side, og kulturelle kjennetegn på den annen side.

- Organisatoriske kjennetegn har å gjøre med hvordan vi organiserer oss med hensyn til læring og kunnskap. Vi kunne betegne dette som læringsmessig organisering.
- Kulturelle kjennetegn har å gjøre med hvilke hensikter, målsettinger og verdier som styrer bevegelse mot læring og kunnskap (Wadel 2008: 14).

På studiet i Kirkelig administrasjon og ledelse sa Terje Torkelsen at ingen ønsker forandring før de er helt nødt til det. Trolig har mine lærere ved Organisasjon og ledelse sagt det samme. Cato Wadel fortsetter: «Det bør være samsvar mellom de kulturelle og de organisatoriske bevegelser» (s.14). «Å se på egen organisasjon som en lærende organisasjon innebærer å

finne frem til de trekk som gjør organisasjonen til nettopp det – og å finne frem til de trekk som hemmer organisasjonen i å være lærende» (s.16).

Illustrasjon: Cato Wadel. Læringskultur (2008:24)

«Innen en læringskultur finner vi en rekke oppskrifter som har med forskjellige sider ved læring å gjøre» (s.25). Cato Wadel nevner blant annet oppskrifter som ligger bak vår lærings*atferd*. Videre finner vi oppskrifter som ligger bak etablering av læringsforhold. Når jeg ser på det informantene mine beskriver, lurer jeg på om ikke dette kan beskrive møtet mellom den offisielle kirken og leserne? Finnes det taus, eller uttalt kunnskap? Det å gjøre taus eller uttalt kunnskap til uttalt kunnskap er ofte første steg mot å formulere oppskrifter. Kunnskapen i «oppskriften» må ofte spissformuleres for å gi et bærende uttrykk som kan formidles (Wadel 2008: 29).

Jeg hentet fram dette teorigrunnlaget fordi jeg syntes det beskrev materialet fra Kåre.

Tilhørighet synes å være en viktig verdi for Kåre. Det at han deler første fangsten fra jakt og fiske med sine naboer, ser jeg som en symbolverdi. Men det var når jeg brukte begrepet «misjon» at jeg opplevde å få komme bak fasaden. Misjon er jo en uttrykt verdi. Men Kåre og jeg hadde ulike lese måter. Symbolverdien ved å dele av fangsten er taus kunnskap. Kan jeg være med å løfte fram denne symbolverdien slik at den blir uttrykt? Kan det være slik at «den offisielle kirken» først må lære til seg? Litt senere tar jeg for meg den prosessen for endring som Carl Cato Wadel (1992) lærte oss. Han kom som stipendiat på slutten av min utdanning i Organisasjon og ledelse. Han sa at at vi må formidle de nye oppskriftene ved å oversette dem til mer konkret atferdsformulering, fordi kulturelle oppskrifter ofte er for generelle til å gi instruksjoner til konkret handling (Wadel CC 1992: 36 i Wadel C 2008:29).

Jeg spurte ikke mine informanter de hadde opplevd ufred i sitt hjem. Men siden jeg synes endringsprosessen er så offisiell, og godt dokumentert, bruker jeg dette arbeidet for å vise

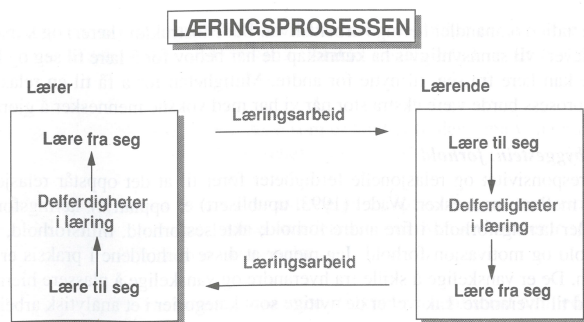
stegene i endringsprosessen. Underveis i denne prosessen har det forekommet at journalister i Sør-Norge har oppdaget at kirken i Nord-Norge utfører besøk i hjem i den hensikt å be om velsigelse. «Senge mener at «En lærende organisasjon er et sted der mennesker kontnuerlig oppdager hvordan de skaper sin virkelighet. Og hvordan de kan forandre den» (Senge P 1991:18 i Wadel 2008: 13). Om vi nå tar med Erwing Goffman, viser han til at fasaden består av to forhold, «ytre» og «manéerer». «Ytre» og «manéerer» er tegn (Fiske 1982). Leseren må gi tegnet et meningsinnhold gjennom en fortolkningsprosess. Selvpresentasjon består også av mer direkte presentasjoner i form av utsagn om oss selv som har bakgrunn i hvordan vi ønsker å bli oppfattet i idealet (Mørkeseth 1995: 79). Marit Myrvoll skriver i *Bare gudsordet duger* (2010: 153):

«Når jeg tenker på å lese – da kommer de varme hendene. Det handler om konsentrasjon og fokus. Av og til får jeg varme hender uten å vite hva det er – annet enn at noen trenger hjelp. Da ber jeg generelt». Videre sa han: «Jeg bruker kniv når jeg skal sende ondskap bort fra et hus eller rom eller sted. De fleste eldre lesere bruker kniv. Ild, stål og gudsord er likeverdige etter min mening. Skrømt og underjordiske er redde for alt dette. Djevelen er mest redd for gudsordet. Når det er ondskap på ferde, er det bare gudsordet som duger. Ofte må man lese i flere omganger på samme sted, eller samarbeide med andre lesere.

Kan det i den offisielle kirken være mulig å delta på denne arenaen? Til nå synes det som om det finnes en usynlig, folkelig, del-kultur innen den offisielle kirken. Kan hende ser leserne på den offisielle kirken som en annen del-kultur? Eller er vi helt «utenforstående» til deres arena?

Det er nå svært mange år siden Kåre Kvammen og Per Oskar Kjølaas i Samisk liturgiutvalg begynte å utarbeide en liturgi for velsignelse at hus og hjem. De hadde nok lært i sin prestetjeneste i Finnmark at de savnet noe konkret til bruk for å møte folks behov ved bønn.

Å lære til seg og lære fra seg mener Cato Wadel og Kjell Schou Andreassen (1989) er to sentrale delferdigheter i en læringsprosess. Men for at læringsprosessen skal utvikle seg og få styrke, må disse delferdighetene brukes av begge parter i læringsprosessen. De må omgjøres fra delferdigheter til relasjonelle ferdigheter, til ferdigheter lærere og lærende bruker sammen i samspill i læringssituasjonen (Mørkeseth 1995: 77). Hun fortsetter og viser til E. Goffman: «Manerer og opptreden er også sentrale elementer i utforming av roller. Dersom vi skal forstå læring som en samhandlingssituasjon må vi derfor ha et begrepsapparat om roller og roller i samspill».

Illustrasjon: Elisabeth Ianke Mørkeseth. Ansvar for læring (1995:24)

Jeg skrev i mitt essay ved Tro og livstolkning i Sápmi (Dahle 2009):

Selv sier Per Simma at det finnes en god makt og en ond makt. Det er den gode makten som helbreder og den onde makten som gir opphav til sykdommer og annen lidelse. Når han helbreder, ber han til Gud om at han skal ta seg av det hele. Per Simma sier at han ikke kan helbrede, men bare være en kanal for en større kraft. «Patienten måste tro att han kan bli botad. Jag själv tror at han kan bli botad eftersom Gud kan bota alla sjukdomar. När jag hjälper någon talar jag med Gud» (Eriksson 2004: 72). Han presiserer videre at han overlater til Gud å besørge helbredelsen.

Gerd, som selv er en leser, kjenner til en god makt og en ond makt: «Når folk treng hjelp, så er det for å forlenge livet, det onde må vike. Krafta kommer i fra himmelen, gjennom Gud».

21. mars 2006 ble Olav Øygard intervjuet i et NRK program på tv. Samisk liturgiutvalg hadde levert en liturgi for velsignelse av hus og hjem til godkjenning. Han fortalte at han mange ganger hadde besøkt hjem der de mente at det var uro. Han sa at han trodde det fantes onde krefter, og at det fantes gode krefter. Olav Øygard sa at han ba til Gud, som han mente var sterkeste. Dagen etter følger NRK opp med et debattprogram om ånder. Halvor Nordhaug var den gang praktikumsrektor ved Menighetsfakultetet. Han sier at presten ikke tar stilling til hva dette er. Presten ber om velsignelse over hjemmet. «Det er viktig at presten er i dialog med dem som bor der. Noen ganger vil kanskje presten finne ut at dette høre hjemme hos en psykiater», sier han (NRK 22.03.06). Den 16. april 2013 vedtok Kirkemøtet i Kristiansand liturgien for velsignelse av hjem (NRK tekst TV 15.04.13).

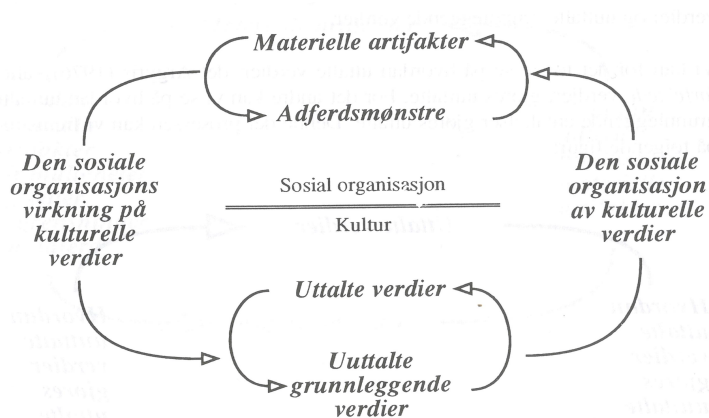
Nå har Jörgen I. Eriksson skrevet en ny bok. Det heter *Var tids noaidi. Samisk shamanism* (2009). Der skriver han (2009: 86):

Det finns en grundläggande förståelse bland botarna og shamanerna av att det är energin, kraften, som är det väsentliga, även om de har en teoretisk överbyggnad som delvis talar om andra saker. Botaren fungerar helt enkelt som en kanal för kraften, som en förmedlare, en länk mellan kraften och patienten. Förhållningssättet hos botaren avgör om han/hon kan kanalisera den botande kraften. Ett stort och hårt ego står definitivt i vägen. Kraften sägs komma från Gud eller bara finnas där som en kosmisk

eller gudomlig kraft vars opphov man inte känner, och kanske heller aldrig kommer att få någon kunskap om.

Det er nok forhold som beskrives her som kan være vanskelige å forstå. Kan det være fordi kunnskapene har vært i organisasjonen som taus, uttrykt, kunnskap? Goffman tilbyr dette i sin dramaturgiske teori der han bruker teateret som metafor for å vise hvordan samhandling mellom mennesker foregår (Goffman 1992). Bruk av metaforer presser vår tanke i en retning og kan gjøre oss i stand til å se ting vi ikke ellers hadde sett (Morgan 1988). De gjør fenomener utydelige for at vi skal kunne se andre fenomener tydeligere. Dermed virker metaforer både forsterkende og begrensende på vår forståelse. De kan være nyttige selv om de også kan virke snevre. De «spisser» vår forståelse (Mørkeseth 1995:78).

Elisabeth Ianke Mørkeseth skriver i sin hovedfagsoppgave *Ansvar for læring* (1995) at «læring og læringssituasjoner er på mange måter diffuse begrep, selv om alle kan noe om læring og kjenner mange typer læringssituasjoner. Det er vanlig å definere læring som «relativt varig endring av atferd, holdninger, tanker eller følelser»» (Moxnes 1981 i Mørkeseth 1995: 15).

Illustrasjon: Carl Cato Wadel. Endring av Organisasjonskultur (1992: 18)

Det er dette jeg nevnte innledningsvis om Kåre som ved hjelp av telefonen kom i kontakt med konens nettverk av lesere. Jeg ser på den synlige telefonen som et tegn i Kåres kultur.

Jeg ønsker å synliggjøre prosesser for endring av organisasjonskulturen. Olav Øygard ble etter hver medlem av Samisk liturgiutvalg. De leverte liturgien for velsignelse av hus og hjem fra seg i 2006. Kan det være en indikasjon på at endring av organisasjonskultur tar tid? Carl Cato Wadel (1992: 32) peker på tre del-prosesser:

1. For det første må organisasjonens gamle uttalte verdier gjøres uttalte.
2. For det andre må nye verdier gjøres uttalte.

3. For det tredje må nye verdier gjøres uuttalte.

Hos Egil legger jeg merke til at forbønn, eller lesing, skjer etter avtale under 4 øyne. Egil beskrev livet i fjorden der husmøtene spilte en viktig rolle. Om sommeren var det sommerstevne på Sopnes. Egil forklarer meg at noen lesere hadde som oppgave å lese fra Luthers store katelisme, og andre bøker. Andre lesere kunne man gjøre avtale med for å lese på plager. Det er vel det vi i Sør-Norge kaller forbedere. Egil understreker at lesing foregikk utenfor selve møtet. Likevel kan de som går til sides observeres av andre. Jeg mener derfor at symbolverdien ved lesing kommer til uttrykk ved deres samhandling. Det vi ser er symbolhandlinger som manifesterer verdien. Men Kåre nevner telefonen som et nyttig redskap i å snakke med en som «har krafta, og kan ting». Han sier at svigermoren hans vet hvem de skal kontakte ved ulike plager. Jeg mener at telefonen kan betraktes som en «artifakt». Carl Cato Wadel (1993:15) viser til Henning Bang (1988:49):

Bang bruker begrepet artifakter om «handlinger, objekter og praksis som kulturen bruker for å bekrefte og uttrykke seg overfor medlemmene». For å få fram dynamikken mellom materielle manifestasjoner og atferd vil jeg skille mellom materielle artifakter på den ene siden og atferd eller atferdsmønstre på den andre siden. Atferden er synlig som enkelt episoder. Men mønstre fremkommer gjennom våre generaliseringer.

Kirkemøtet gav oss den 16. april 2013 lov til å gjøre det vi alltid har gjort. Jeg har flere ganger vært i hjem, og på en institusjon, for å be om velsignelse av hus og hjem. Noen prester hadde kartlagt behovet for en liturgi. Andre deltok med å utarbeide liturgien. I denne prosessen ble det mye mediaoppmerksomhet i Sør-Norge. Kan det være at vår kultur, i betydningen oppskrifter for handling, var taus, og dermed ukjent for utenforstående? Selv her i Alta er det noen som ikke kjenner til at det finnes lesere. Eller at prestene ber for velsignelse av hjem. Vi trenger konkrete mønstre for atferd, noe Carl Cato Wadel kaller en organisasjon (1992: 18).

«Organisasjonskulturrendring krever ledelse i den forstand at det trengs noen som kan gå i bresjen og ta initiativ i å formulere nye verdi prioriteringer for en organisasjons virksomhet. Og det trengs ledelse for å få i gang og styre prosessene med å gjøre gamle uuttalte verdier uttalt og nye og nye verdier uuttalte» C.C.Wadel 1992: 75). Han viser til Schein (1987) som skiller mellom ledelse og administrasjon. «Jeg ser det å initiere og konstruere endringer som det viktigste element i ledelse. Ledelse krever evnen til å fatte *uprogrammerte* beslutninger.

Ledelse kan settes i kontrast til administrasjon, som kan betraktes som effektivisering av programmerte beslutninger» (C.C.Wadel 1992:75). Vi bør lete etter ledelse på alle organisatoriske nivåer, hevder C.C.Wadel (1992: 76).

I dette kapittelet har jeg sett på det informantene sier om bønn i et relasjonelt perspektiv. Noen av mine informanter har fortalt om at de benytter seg av lokale lesere ved behov for bønn. En begrunnelse var at det tidligere var langt til lege og sykehus. Informanter har fortalt om levende fellesskap i 1950 -60 årene. Det var regelmessige husfellesskap gjennom året, samt årlige storstevner på ulike plasser i prostiet. Forholdene har endret seg. Jeg har forsøkt å se på samspillet mellom lesere og den offisielle kirke. Jeg antok at den offisielle kirken ville være en dominerende del-kultur og nettverket rundt leserne som en opposisjonell del-kultur. Men det synes ikke å være kontakt mellom disse kulturene i det hele tatt. Den offisielle kirken på de ulike stedene i prostiet synes ikke å ha overtatt for det som fungerte av husfellesskap tidligere. Min bruk av begrepet «misjon» førte til sterke følelser hos en informant. Det kan synes som om informantene regner med at Gud vil hjelpe gjennom bønn, men det synes som om de har funnet andre formidlere av Guds kraft enn presten. Det kan synes som om fornorskninga har ført til at det finnes usynlige nettverk for bønn innen prostiet. Informantenes har vist at de ikke er avhengige av presten for å nå organisere sine verdier ved bønn. En av informantene ga uttrykk for savn av samisk ritualer. Det kan synes å være et endringspotensial i det å utvikle kontakt mellom den offisielle kirken og leserne. Da kunne vi uttrykke våre verdier knyttet til bønn på en slik måte at vi utviklet nye felles verdier gjennom kommunikasjon og samhandling. Det kan tenkes at en samhandling om bønn vil være i grenselandet mellom bønn og magi. Kan det være at vi da får oppleve at Guds rike vokser fram av seg selv? Men hvordan opplever vi Gud? Det er det jeg vil la informantene lede meg til å se nærmere på i det neste kapittelet.

Kapittel 6. Med et Fadervår i pakt - til å oppleve Gud

«Alla vill till himmelen men ingen vill dö», synger Timbuktu. Og jeg spør Gerd, som er rundt 80 år gammel: «Hvordan opplever du at bønn kan gi hjelp til å mestre livet?» Gerd svarer: «Når folk trenger hjelp så er det for å forlenge livet, det onde må vike. Krafta kommer i fra himmelen. Gjennom Gud». Jeg har brukt sitatet før, men bruker det her igjen for å dreøfte hennes Gudsbilde. Kan det være at Gerd setter den universelle kraften høyere enn Gud? Eller var det bare en forsnakkelse? Kan det likevel si noe om hennes Gudsbilde? Gerd har ikke fått anledning til å gå på skole. Det er moren hennes som har lært henne å lese på plager. Gerd

viser til sitt Fadervår. Hun gjør ingenting før hun har en opplevelse av hva Gud vil. Da mumler hun, og utfører det hun har lært. Ved behov for bønn vet hun hvem hun skal oppsøke.

Tenk om C.S. Lewis hadde fått en stand på alternativmessen i Alta. Hva ville han da vise fram der? Kan det være det han lar oss se i boka *Se det i øynene?* Her låner han en lignelse fra George MacDonald, og skriver i *Se det i øynene* (1981: 131):

Tenk deg at du er et levende hus. Gud kommer inn for å bygge om dette huset. Til å begynne med forstår du kanskje hva han gjør. Han setter i stand avløpene, stopper hullene i taket osv. Du vet at alt dette trengs, og derfor blir du ikke forbauset. Men snart begynner han å banke rundt omkring i huset på en måte som gjør fryktelig vondt, og som du ikke skjønner meningen med. Forklaringen er at han er i ferd med å bygge et helt annet hus enn du hadde tenkt deg - fører opp en ny fløy her, legger et nytt golv der, reiser tårn og lager gårds plasser. Du trodde at du skulle bli et pent, lite hus, men han bygger et *slott*. Han akter å komme og bo i det selv.

Med denne lignelsen begynner jeg så se på bønn i det psykososiale perspektivet. Jeg har hatt nytte av teori og begreper fra samfunnsfag når jeg skal beskrive informantenes tanker om bønn. Det er nå en gang slik at vi kjenner forholdene her best. Kan hende er det disse samfunnsfaglige teoriene som vil hjelpe oss videre til en dialog over forhold som angår det åndelige? Eller som flere forfattere har hatt som tittel: «Gjør som Gud, bli menneske!»

Jeg husker at jeg strevde med å forstå *Guds masker i sjelesorgen* (Grevbo 2003) da jeg skrev essayet etter Åndelig veiledning (ÅVL) (2007). Mandag 8. april i år leste jeg Grevbo sitt hefte på nytt. Jeg var i Trondheim for å delta i begravelsen til en nær venn. Jeg våknet tidlig om morgenen, og var uthvilt etter reisen. Den morgenen opplevde jeg heftet *Guds masker i sjelesorgen* (2003) på en ny måte. Ved å belyse det informantene sier ut fra Guds masker i sjelesorgen, tror jeg at vi får en dypere forståelse av det C.S. Lewis forsøker å si om bønn. Det er Martin Luther som bruker begrepet «Guds masker» (larvae Dei) i sin teologi. Til Guds dobbelthet som åpenbart og skjult på samme tid, hører det altså et guddommelig maskespill på verdensscenen (theatrum mundi) (Grevbo 2003: 28).

Jeg vender tilbake til intervjuet med Grethe, og spør henne: «Hvordan opplever du at bønn kan gi hjelp til å mestre livet?»

Den gir en stor trygghet. I bønn kan man se hvor ille det kan gå. Dette livet på jorda er jo ikke evig. Evigheten starter etter døden. Kanskje evigheten har begynt her og nå? Om jeg ender opp som rik eller fattig, mor sier: «Hittil har Herren sørget for oss». Jeg er litt enig med den. Som han som datt ut av vinduet i 10. etasje og for hver av

etasjene han for forbi sa: «Men hittil har det jo gått bra». Når jeg ser tilbake på livet mitt, har jeg verken sultet eller lidd nød. «Hittil har Herren sørget for meg», (he he), men tilbake til spørsmålet: bønner, hva det betyr? Det er en forankring. Det er en trygghet, at det er noe større enn meg. Det å kunne legge ting av seg ved korset og si: Kan du ta deg av det? Jeg orker ikke, det kan være til meg selv. Det er klart at angsten for ungene, for eksempel. Nå er ungene mine voksne, men da de var små, så hadde jeg mye angst for at det skulle skje noe med dem. Jeg hadde mareritt om hva som kunne skje, og det var gjenstand for mange bønner før. Nå er de voksne og jeg ber ikke slik lenger. Jeg tror ikke at ens barn blir forskånet for ulykker, eller tragedier om man ber eller ikke ber. Det høres kanskje pragmatisk ut etter alt dette, men jeg tror at jeg har englevakt. Jeg mener at jeg har ganske mange opplevelser i mitt liv som viser meg det. Det står i Bibelen at det følger i mange generasjoner. Kanskje jeg tenker at det er en gave fra mine foreldre?

«...hva det betyr? Det er en forankring. Det er en trygghet, at det er noe større enn meg. Det å kunne legge ting av seg ved korset og si: Kan du ta deg av det?» For å kunne analysere mine informanternes forhold til bønn, tror jeg det er viktig å i vareta den sjelesørgeriske siden. Tor Johan S. Grevbo refererer til Erving Goffman som sier at det nettopp er ved hjelp av teaterets teknikker at «man slår seg igjennom i hverdagslivet, i ens virkelige sosiale situasjon» (Grevbo 2003: 75). Jeg opplevde under intervjuet at Grethe inviterte til en slags lek. Hun hadde opplevd mange dramatiske situasjoner. Hun hadde i sitt arbeid på sjøen, og vært i livsfare. Nøkternt kunne hun konkludere med at hun fikk kraft til å holde ut i vanskelige situasjoner. Hun beskrev hvordan hun opplevde å få nødvendig innsikt til å redde livet. «Jeg tror ikke at ens barn blir forskånet for ulykker, eller tragedier om man ber eller ikke ber», sa hun. Grevbo siterer Jon Kvalbein (Vårt Land 1.6.2001): «Gud er ingen coca-automat der man kan putte inn stor tro og hente ut god helse. Gud er større enn våre tanker. Den som vil finne forklaring på menneskers lidelser, gjør seg selv til gud» (Grevbo 2003:15). Kan det være her Grevbo fører oss inn i en problemstilling som ikke er mindre aktuell nå enn i 2003? Han egger til ettertanke med en udokumentert påstand om at «80% av den «bestilte» sjelesorg springer ut av erfaringer med «den skjulte Gud» i en aller annen form, mens 80% av de sjelesørgeriske gjensvar baserer seg på å kikke Gud i kortene eller representere ham i klartekst, også der han har valgt å holde seg skjult» (Grevbo 2003: 16). Og jeg lurer på om ikke det også gjelder når vi ber for folk? Gerd viser til en kraft som virker gjennom Gud. Kanskje var det ikke en forsnakkelse?

Mitt essay fra ÅVL, som fremdeles ligger ute på prest.no, beskriver en søken etter det som jeg den gang betraktet som en «kontemplativ holdning». Ett år senere oppdaget jeg at jeg nok

heller søkte det som ga grunnlaget for mitt Gudsbilde. Det ble en langvarig prosess før jeg fikk det overblikket.

Fra jeg var ungdom har illustrasjonene om Gudsbildene i *Innenfor* (1980:23) fulgt meg. Bengt Pleijel slår fast at vi verken kan bevise at Gud finnes, eller ikke finnes. «Gud er så fantastisk og veldig at han ikke får plass i et bevis. Om vi kunne putte Gud inn i et bevis, da var han ikke større enn vår hjerne. Vi kan aldri låse Gud inne i et tankesystem. Hans storhet blir skjult for oss om vi forvandler ham til et diskusjonsemne. Til noe vi råder og bestemmer over. Det er ikke vi som råder over Gud, men Gud råder over oss. Vi kan ikke bevise Gud. Men Gud har gitt mange bevis på at han finnes og elsker oss. Bengt Pleijel sier videre at vi kan ha fått et falskt bilde av Gud. Noen tenker seg kanskje Gud som en:

FARFAR

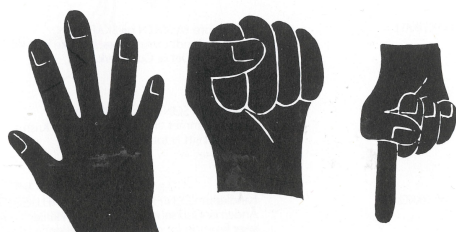
Gud er snill og god.
Men gammel og svak.
Han ser gjennom fingrende
med vår synd.

DIKTATOR

Gud er grusom og streng.
Om vi ikke adlyder ham,
skremmer han oss og knytter
neven mot oss.

KRITIKEREN

Gud minner oss
stadig om våre feil.
Det er en Gud som
ser alt, og som har
en stor pekefinger.

Illustrasjon: Berit Simonsson. *Innenfor* (1980: 23)

Eller handler det om at informantene opplever «gud» i naturen? Jeg siterer fra samtalen med Magne, en mann i slutten av 50-årene, og spør ham: «Kan du fortelle noe om andre former for bønn som er viktig for deg?»

Bønn – det er greit å be for urett. Det ser vi jo. Men å be en personlig bønn for mitt liv, jeg vet ikke om jeg trenger det. Jeg har jo mine tunge stunder, men at det skal være så ille at jeg må be, det har jeg ikke opplevd. Men å be for fattige. Det finnes så mye så vondt i systemet.

Hvor ofte pleier du å be? I naturen?

Nei, når jeg er i naturen må jeg ikke gå inn i bønn eller transe. Virkeligheten er så vakker i seg selv at bønn blir unødvendig. Jeg kunne jo takke, men jeg vet ikke hvem jeg skal takke.

Hva synes du er viktig for deg med bønn?

Jeg har aldri prøvd å søke noe jeg ikke ser. Det er jo en vakker planet, men hva vi mennesker gjør det til, det...

Når du ser noe i naturen, er det det som gir deg glede?

Ja, sånn har det vært. Man må jo undres, sperre opp øynene, det er jo livsløpet. Man må jo se det vakre. Vi må jo glede oss over sansene. Tankene er ikke virkelige, mange ganger. Man må jo forholde seg til livsreisen, man er jo undervis, jeg har jo ikke stoppet opp, jeg kan jo ikke la noen andre reise for meg, da hadde jeg jo ikke blitt kjent med meg selv.

Jeg har grunnet på dette intervjuet lenge. Arbeidet med denne oppgaven har for meg vært en faglig og personlig modningsprosess. Jeg har visst at denne informanten fortalte meg noe viktig. Jeg forsto ikke helt hva det var. Men så leste jeg boka *Fløyels-Elvis, nye bilder av troen*, av Rob Bell (2005). På side 88 innledes kapittelet med overskriften «Reiseledere». Her synes jeg Magnes forhold til bønn faller mye på plass. Rob Bell beskriver Paulus som en reiseleder. Han viser til at Paulus siterer profeter fra Kreta og greske diktere. Han tror at Paulus har gransket og analysert dem nøye. Noe betrakter han som sant. Det tilegner han seg og siterer. Andre profeter og diktere siler han bort. Rob Bell (2005: 89) sier at Paulus opptrer som en åndelig reiseleder. Han peker på det som er sant og godt. I følge Rob Bell spør Paulus tilhørerne om de har fått nok å spise (Apg. 14, 17). Misjon er her å peke på Gud som allerede er her. Rob Bell fortsetter (s.89):

Det er nesten som om det å være en god misjonær innebærer å ha virkelig gode øyne. Eller kanskje det innebærer å kunne lære mennesker å bruke sine øyne til å se ting som alltid har vært der uten at de har lagt merke til det. Man ser Gud der andre ikke gjør det. Og så peker man på ham. Kanskje burde man erstatte ordet *misjonær* med *reiseleder*, for vi kan ikke vise mennesker noe som vi ikke selv har sett.

Mine spørsmål til Magne traff liksom ikke. Begreper som «misjon» og «disippelkultur» var fjerne for ham. Men som jeg har nevnt før opplever han at Fadervår kan være en god skute å seile på det store havet i møte med der vi kommer fra.

En av de Guds maskene Martin Luther og Tor Johan S. Grevbo har satt i system for oss, er Guds maske i skaperverket (Grevbo 2003:28f):

Vår avhengighet av Guds daglige velsignelse – et rikere ord for Hans oppholdelse og fortsatte skapelse-er helt fundamental. Det er denne Guds velsignede gjerning som sørger for hans (maskerte) nærvær i skaperverket, og gjør at de aller fleste opplever det godt at verden og livet fins.

Per Oskar Kjølås (1999: 184) skriver at befolkningen har følt sterk tilknytting til det lokale kirkehuset med omliggende kirkegård som symbol for de samlende verdiene i bygda. Kirken

ble forvalter av de hellige ritualene. Ritualene har betydd og betyr mye i nord-norsk religiøsitet. Folkereligiøsiteten fikk rom under kirkens tak på grunn av den store avstanden til bestemmende myndigheter og få prester i landsdelen. Kjølås mener at mange prester ikke forsto hva som egentlig foregikk. Lokale lesere tok seg av folks sykdommer og plager, eller når det var skrømt i huset. De oversanselige maktene var en realitet. De prestene som kalte dette for overtro og hedenskap, ble holdt på avstand. Men de som var åpne og forståelsesfulle, fikk tillit i befolkningen, hevder han videre.

Kjølås (1999: 185). synliggjør et gudsbilde som ligger bak nord - norsk religiøsitet, knyttet til været. I møte med naturkreftene i nord, er det viktig å være på god fot med kreftene og maktene. Han mener at det gir seg utslag i forskjellige ritualer og talemåter:

En slik talemåte brukes i forbindelse med været. Været omtales som «han»: «Han er kaill i dag». Eller: «Han rægne i dag». Været omtales som en person. Bak denne talemåten kan det ligge et gudsbilde, nemlig han som rår over alle ting, og som sørger for været: «Ska tru kas vær han kommer med?» Ved siden av Staten er Gud og Været de hyppigste tema i nord-norsk folkeliv. Men Gud omtales ofte ikke direkte, men indirekte sånn som vist her. Hva det kommer av, er ikke godt å si. Kanskje ligger det en viss blyghet bak. Først når det står om livet, når kreftene og de sterke ordene ikke lenger strekker til, kommer bønne fram og ropene til Gud. Det er ikke bare en nødløsning, en siste utvei, men uttrykk for en stille tro på Ham som rår over alle ting, og som også står en arm synder bi.

Samtalen med Kåre viste at historien kan være som Guds maske. Dessverre var historien med fornorskninga en vond opplevelse for ham. Han hadde likevel veist evne til å ha sin kontakt med Gud.

«Når den eksakte avlesning av Guds regjeringsett er ytterst vanskelig, for ikke å si umulig, skyldes det at hele verdensløpet er Guds *skjulested*, der han dog likevel regjerer og hersker med maske på, ifølge Luther» (Grevbo 2003: 32). Kåre har beskrevet hvordan de bruker konens læstadianske nettverk ved behov. Han går lite i kirken nå som barna har blitt større. Jeg registrerte en bitterhet hos ham som følge av tap av samiske ritualer. Intervjuet avsluttes ved at han refererer til tilstandene i Sør-Afrika og Nelson Mandela. Hans tanker om misjon er at vi skulle dra til Sør-Norge og fortelle menneskene der om hvordan samene egentlig er. Om jeg nå går til Martin Seligman, så skriver han (2002:84):

menneskets hjerne har utviklet seg til å sørge for at våre kriseberedte negative følelser vil overtrumfe de utvidende, oppbyggende og varige – men mer skjøre – positive følelsene. Den eneste vei ut av denne følelsesmessige villmarken er at vi endrer våre

tanker ved å omskrive fortiden: ved å tilgi, glemme eller undertrykke dårlige minner.

Etter å ha vist til ulike tankeøvelser, ender Seligman med å konkludere: «Dette betyr at vi står igjen med tilgivelse som det eneste alternativet. Tilgivelsen etterlater minnet intakt, men fjerner og endatil forvandler den følelsesmessige brodden». Han viser til at det dessverre er gode grunner til å holde fast på bitterheten (2002:84):

- Tilgivelse er urettferdig. Det undergraver motivasjonen til å pågripe og straffe gjerningsmannen. Det tapper oss for rettferdig harme som kunne blitt kanalisert til å hjelpe andre ofre.
- Å tilgi viser barmhjertighet med gjerningsmannen, men det viser mangel på barmhjertighet overfor offeret.
- Tilgivelse hindrer hevn, og hevn er både riktig og naturlig.

En annen historisk begivenhet i Alta prosti var evakueringen, høsten 1944. Som prostiprest i Alta gjennom ti år har jeg ved enkelte sørgesamtaler fått overlevert familiens lidelseshistorie helt siden Den 2. Verdenskrig. Når jeg sitter i en overfylt stue og lytter, undrer jeg meg over hvorfor de ikke har lagt fra seg sin «bagasje» mye tidligere. Da sier de at «alle har hatt det slik». Familiene her ble tvangs evakuert høsten 1944. På Sørøya ble noen familier bedt om å bli igjen for å rapportere om tyskernes bevegelser. En kvinne som jeg forrettet begravelsen til, ble skutt etter og truffet i ryggen. Hun var da 17 år. Jeg lurte på om ikke fornorskningen, og 2. Verdenskrig, gjør noe med gudsbildet til de som bor her? «Gud er i historien skjult, men samtidig nærværende «i sitt maskespill av guddommelig komedie og tragedie. Et spill på ramme alvor!»» (Grevbo 2003:32).

Menighetene ute i distriktet i Alta prosti blir mindre. Tilflyttingen i Hasvik menighet skyldes arbeidere i fiskeindustrien. De kommer fra Polen og Latvia. Det er forsøkt med kirkeuker for å nå menneskene som bor der. Men læring må bli retningsgivende for medlemmenes senere handling. Først da kan vi snakke om organisasjonslæring (Hatløy 1994:50).

Jan er en mann i 50-årsalderen. Han tilhører en pinsemenighet. Jeg spør ham: «Hva mener du om at tro på den som utføre bønner er avgjørende for hvordan bønner virker?»

Bønn for meg er en viktig nøkkel å bruke i ulike sammenhenger. Når en dag har vært vanskelig, så har jeg den forretten at jeg får komme fram for nådens trone og be om han skal gi meg styrke igjennom det som er vanskelig. Når man ber, og når man innvier seg, så er han der for å løfte bort og la oss få en ny vinkling. Gjennom bønn vil han løfte det bort på en måte. Jeg får en ny hvile stilling i min situasjon, i mitt kristenliv som gjør at bønn blir viktig for meg.

Når jeg spør om forhold knyttet til «la ditt rike komme», sier han:

Han ønsker å komme inn og gjenopprette og skape noe av seg selv i livene, at de får se noe nytt. At det riket som Jesus har ordnet for oss mennesker. De må ta imot for å se. Grevbo (2003:36) sier at «I sjelesorgen vil «hovedscenen» på denne bakgrunn alltid se slik ut: En sjelesørger som bærer Guds maske, møter en konfident som selv er maske for Guds nærvær i verden. Slik blir masketeologien i all sin enkelhet også en helt nødvendig teologi for kirkens liv på jorden, før den avløses av den umiddelbare skuen ansikt til ansikt i evigheten». Jeg siterer Mørkeseth (1995: 78):

Individet opptrer ulikt i ulike roller. Kjernen i utformingen av rollen er vårt arbeid med å gjenskape og opprettholde vårt *selv*. Jeg oppfatter Goffman slik at selvet er måter vi ønsker å fremstå på i ulike situasjoner. Vi har altså ikke ett selv, men flere, og vi tar i bruk disse selvene situasjonsavhengig. Goffman utvider Meads teorier om selvet som *en* prosess, til å vise selvet som mange situasjonsavhengige prosesser.

Burns (1992) bruker metaforen «Russisk dukke» om den måten Goffman presenterer selvet på. Vi bruker de forskjellige dukkene i forskjellige typer opptredener. På den måten forsøker vi å kontrollere at de inntrykk andre får av oss er de vi ønsker at de skal ha i denne spesielle situasjonen. Dette kaller Goffman inntrykkskontroll (Goffman 1992). Vi ønsker å fremstå for andre på en best mulig måte, ut fra et ideal om hvordan man bør fremtre i ulike typer situasjoner. Vi forplikter oss overfor et idealisert selvbilde.

Mead (1935) skilte mellom «Me» og «I». Han forsøkte å få oss til å forstå at vi oppfatter oss slik som vi opplever at andre oppfatter oss. I mitt essay etter AVL, skriver jeg (Dahle 2007):

Psykiater Eystein Kaldestad har skrevet en bok om religionspsykologiske perspektiver. Den heter *Gjennom det menneskelige til det guddommelige* (1997).

Objektsrelasjonsteorien viser til indre forhold i oss. Denne teorien sier at vi trenger et annet menneske for å kunne få et gudsbilde. Den argentinsk-amerikanske psykoanalytikeren Ana-Maria Rizzuto bygget på Eriksons utviklingsteori. Hun ble sentral i klinisk, psykodynamisk forskning av gudsbildets oppkomst og utforming. Hun skjelner mellom gudsbegrep, gudsbilde og gudsrepresentasjon.

- ”**Gudsbegrepet** er gudsforestillingens kognitive innhold, og framkommer som resultat av begrepsmessig presisering av gudsbildets egenart. Dette er teologiens og religionsfilosofiens område. Vi møter gudsbegrepet i kirkens forkynnelse.
- **Gudsbildet** derimot har å gjøre med de komplekse og mangfoldige følelser, erfaringer og erindringer som preger individets personlige opplevelser i relasjon til Gud.
- I det dynamiske samvirke mellom gudsbegrepet og gudsbildet og som resultat av individets kreative bearbeidelse av egne livserfaringer, særlig av forholdet til

foreldrene, og da først og fremst moren, dannes så **gudsrepresentasjonen**” (Kaldestad 1997:71).

Rizzuto hevdet at gudsrepresentasjonen er en ny original representasjon som har evne til å lindre og trøste, gi inspirasjon og håp, men også skrekk og gru, langt hinsides det som ble opplevd fra barnets virkelige foreldre (Kaldestad 1997:74). Gudsrepresentasjonen blir knyttet til objekter som barnet møter i sitt overgangsområde. Gudsrepresentasjonen er et dynamisk, personlig objekt, som blir influert av barnets omgivelser og barnets eget fantasiliv. En religiøs tro er et essensielt aspekt ved individets utvikling av selvbylde, identitet og mellommenneskelige forhold. Gudsrepresentasjonen bærer i seg hele bredden og dybden av menneskelige opplevelsformer (Rizzuto 1992 i Kaldestad 1997:74).

Kåre ble ved å høre begrepet «misjon» provosert. Plutselig fortalte han med bitterhet om tap av samiske ritualer som følge av fornorskningen. Jan-Olav Henriksen (2013: 58) skriver om å bli hjulpet til å bli subjekt og utvikle seg selv –avhengig av kunnskapsregimer. Han ser betydningen av gode relasjoner for å overvinne avmakt og vinne et stabilt selv tilbake. «Bindingene og alliansene til andre er altså ikke en hindring for autonomi, men snarere en forutsetning for at den skal kunne gjenvinnes. Dårlige relasjoner er på den annen side ofte en forutsetning for at tilbakegangen til bestemte deler av ens eget selv blokkeres og eventuelt avspaltes. Hvorvidt relasjoner gir sjanse til gode former for kreativ selvtutfoldelse eller ikke, mener jeg er et avgjørende kriterium på om de er gode» (Henriksen 2013: 54).

Lise fortalte rikt om sitt liv ute i distriktet. Hun hadde vært kreftsyk, men blitt frisk. Faktisk savnet hun å være syk. Begrunnelse var at det var når hun var syk og svak at hun opplevde at Gud var nær. Et paradoks er at to sannheter motsier hverandre på en måte som er uakseptabel for den formelle logikk, og derfor ikke ulik galskapen (Grevbo 2003: 39). «I paradokset bøyer fornuften seg i dypet for noe større», sier den finske teologen og terapeuten Tommy Hellsten (2002: 11). Tommy Hellsten mener at sannheten avslører den falske styrken. Kan det være å skrape i fasaden til et menneske? Hellsten skriver (2002:22):

Sannheten strever etter å føre mennesket tilbake til virkeligheten. En del av virkeligheten er at mennesket er svakt. Det finnes ikke andre sorter mennesker enn svake mennesker. En av de store hemmelighetene med å være menneske er at vi finner vår identitet når vi finner vår svakhet. Et menneske som har funnet sin svakhet begynner å trenge andre mennesker. Det forstår at det ikke klarer å leve sitt liv på egen hånd. Jo tydeligere man ser dette, jo dypere innser man betydningen av å være avhengig av andre. Man oppdager sin avhengighet gjennom å innse sin egen makteløshet. Å være avhengig av andre er egentlig det samme som å være avhengig av kjærlighet. Kjærligheten er det miljø der det er meningen at mennesket skal leve livet. Kjærligheten er det landskap der svakheten kjenner seg hjemme.

Ved pilegrimsvandringen sammen med konfirmantene leste jeg om Jesus i møte med den samaritanske kvinnen (Joh. 4, 3-26). Arne hadde som konfirmant vært med på den. Det er vel ikke å forvente at konfirmanter dveler med hva som ga Jesus innsikt i kvinnens liv. Men for de av oss som forsøker å få på plass inkarnasjonens mysterium, at Jesus var 100% Gud, samtidig som han var 100% menneske, antar jeg at denne masken kan medføre en smule grubling. Grevbo mener at Jesus også etter oppstandelsen bar en maske, da han gikk sammen med disiplene mot Emmaus (Luk 24, 13-35). Selv i Kristus ser vi ikke Gud ansikt til ansikt, men i et speil, en gåte, ja, en maske (1.Kor 13,12) (Grevbo 2003:41). Hvordan kan vi da tale om ham som maske, spør Grevbo. Han svarer selv (2003:41): «Jo, masken inneholder ingen begrensning i guddomsfylden, men i dens fremtredelsesform. Det bilde Jesus gir av Gud er maskert, i den forstand at han utstråler så mye av Guds herlighet som vi er i stand til å tåle».

Jeg har tidligere sitert Grethe når hun gir uttrykk for sin forventning om å ha kontakt med en levende Gud gjennom bønn. «Når jeg er i kirka og presten ber Fadervår, opplever jeg det som et fellesskap», sier hun. Kirken som Kristi legeme, kan selvsagt ikke skilles fra Kristus og det som er sagt om ham som maskebærer (Grevbo 2003: 42). Det er fullt mulig å se på presten kun som en maktperson eller en retoriker, og ikke som Guds designerte talerør. Uten den hellige Ånd og troens lys blir alt dette ytre ved kirken kun en utvendig staffasje, og ikke synlige maske-trekk for Guds frelsende nærvær (Grevbo 2003: 42). Troen innebærer at man oppdager Guds nærvær i det ytre og uanselige, og at denne oppdagelse anerkjennes som Guds eget verk. (Grevbo 2003:42).

Kirkens ord (formidlet gjennom bokstavtegn og språklyder) er en (spesiallaget) maske for Guds nærvær iblant oss. Begynner vi da å ane et dilemma kirken i Finnmark befinner seg i? Jeg har tidligere sitert Kåre. Det var da jeg nevnte «misjon» at jeg traff noe i ham. Han endret talemåte. Spørsmålene om Fadervår var besvart kort. Nå snakker han fra hjertet over tap av ritualer som følge av fornorskningen. Han forsøker å lære seg samisk språk. Også Egil viser til at fornorskninga tok fra ham det samiske språket.

Jeg vil la Mary Jo Hatch (2001:403f) få vise til psykologen Chris Argyris. Sammen med Donald Schön ga han begrepene enkeltkretslæring og dobbeltkretslæring i teorien om organisasjonslæring. Enkeltkretslæring er læring ut fra konsekvensene av tidligere atferd. Det

er som en termostat som registrerer når det er for varmt eller for kaldt, og som justerer temperaturen ved å slå av eller på varmen. Argyris mener at enkeltkretslæring ser bort fra spørsmål om hvorfor problemet i utgangspunktet oppstod. Dobbeltkretslæring dreier seg om systemer som kan styre og korrigere atferd og bestemme hva som er hensiktsmessig atferd. Da omfattes verdibedømmelser. Dobbeltkretslæring krever at systemet setter spørsmålsteget ved sine egne underliggende antakelser og verdier, og det risikerer å måtte endre vilkårene for sin egen organisering. I dobbeltkretslæring lærer systemene å lære og blir dermed intelligent nok til å definere sine egne grunnleggende operative kriterier, sin atferd og dermed seg selv.

Kapittel 7. Med et Fadevår i pakt – til å oppleve det overnaturlige i det naturlige

Når jeg igjen leste igjennom utskriftene av intervjuene for dette kapittelet, ble jeg forundret. Kan det være at tankene fra E.Goffman har ført meg inn i et nytt spor? Jeg opplevde at informantene avdekket en ny måte å betrakte det åndelige livet i kirken for meg. Som teolog skulle jo det siste kapittelet være kronen på verket. Her kom til det åndelige perspektivet. Men informantene har ikke svart slik jeg hadde forventet. Jeg begynner jeg å pakke opp empirisitatene. Og jeg spør Grethe: «Hva forbinder du med «himmelen»?»

Jeg tror jo verken på helvete eller himmelen. Jeg tror på himmelen i den forstand at det er dette som er paradiset her på jorden, og at det skal fortsette når Jesus kommer tilbake. Så at Gud er i himmelen betyr at han er allestedsnærværende på kloden. På jorden, blant oss mennesker. Himmelen er her.

I det åndelige perspektivet for bønn har min informant trygt plassert seg på jorden. Likevel opplever jeg at hun er åpen for det åndelige som sprenger min sør-norske forståelse av den kristne tro. Hun oppgir at hennes mor kjenner læstadianske lesere som kan kontaktes ved behov. Et annet trekk som fascinerer meg ved henne, er at hun tar avstand fra tungetale, samtidig som hun med største selvfølge beskriver sine egne åndelige visjoner. Under kurset i Åndelig veiledning (ÅVL) fikk jeg prøve meg i rollen som åndelig veileder. Grethe var en av mine «prøvekaniner». I den sammenhengen kunne jeg spørre Grethe om hva hun trodde dette fortalte om hennes lengsel etter et dypere forhold til Gud, til sin neste og til seg selv. Men her skal jeg bare sitte og løfte opp svaret hennes og analysere. Kan det likevel være at jeg ønsker å analysere hennes svar i en bestemt retning? Er ikke det en form for makt? Olav Skjevesland (1996:25) viser til Michel Foucault, og skriver at «det å overbevise en annen om *sin* tolknings fortrinn, kan likefrem betraktes som utøvelse av makt». Kan det være at maktbehovet kamufleres i fromme formuleringer?

Grethe sier at hun vil ha et levende forhold til Gud. Her i denne verden. Lar det seg presse inn i Goffmans bruk av kulisser? Samtidig som Grethe verdsetter prestens bønn under en gudstjeneste, gir hun uttrykk for skepsis til tungetale. «Som ung i Tensing bevegelsen ba vi i tunger. Ba Den hellige ånd å formulere for oss i den tro at han visste bedre hva vi skulle be om. Det har jeg ikke gjort som voksen. Det er ikke naturlig for meg. Men jeg ber med mine ord, og ber om visdom for eksempel til å vite hva jeg bør be om. For meg er det viktigste at jeg er i kontakt med Gud», sier hun.

Hun virker trygg i sine valg. Hun verdsetter det synlige menighetslivet der presten foretter nattverd, og ved håndspåleggelse kan tilsi forlatelse av synd. Samtidig kjenner hun til den usynlige del av menigheten. Hennes mor er læstadianer. Hun har ved behov vært i kontakt med lesere. «Jo, jeg har ringt med dem som kan lese. Men jeg tror ikke på det. Skulle Gud høre mer på dem enn på meg? Jeg tror at det er min barnerett å henvende meg direkte til Gud», sier hun. Og hun fortsetter:

Kan man ikke be om alt? Kan man ikke snakke med Gud om alt? Om hva det vil si å være menneske? Den sjenansen overfor Gud, at man ikke kan snakke om det som er komplisert. Synd. Jeg har jo ikke store problemer i den forstand, men jeg kan forestille meg at dersom man sliter med ting som homoseksualitet, om det skulle være et problem i dag, hvis man ikke skulle henvende seg til Gud med absolutt alle de sidene om det å være menneske. Jeg føler at det er de tingene som skaper et skille mellom Gud og menneskene, at man ikke kan prate med Gud om alt. Det mener jeg, det må man kunne! Den autoritetsrespekten for Gud, den har jeg og. Men jeg tenker at det er ikke så farlig, jeg tror at Gud forstår. Han forstår hva man sliter med og hva man har problem med å sette ord på. For meg er hovedsaken å nærme meg Gud, og overlate resten til ham.

Hos Grethe opplever jeg at kirken er som en arena for å uttrykke et sosialt møte. Hun er der for å treffe den levende Gud. Presten er der, og utøver sin rolle. Dermed sies det noe om sosiale møters struktur (Goffman 1992: 210). Men det utfordrende med å anvende Goffman i det åndelige perspektivet, er at han avslutter boka med å si at stillaser er til for å rives. Stillaser er der for å bygge andre ting med. Når jeg får øye på informantenes beskrivelser av sosiale møter, gir Goffman meg underlige antakelser. Jeg lurar på om det kan være en «kollisjon» med våre menneskelige konstruksjoner av virkeligheten, som er i konstant forandring, og et møte med den levende Gud, som er evig?

Goffman avslutter sin bok med å la scenens språk og masker falle (s.210). Mine informanter har beskrevet det jeg betraker som sosiale møter. Noen relaterer til en opplevelse av en personlig Gud. Andre til en opplevelse av godhet i skaperverket. Kåre inkluderer sin avdøde bestemor i sine sosiale møter. Hun døde før Kåre ble født, men hun er for ham en skytsengel. Denne informanten betrakter naturen som besjelet. Det var min bruk av begrepet «misjon» som avdekket et sårt tap av samiske ritualer i hans liv. Kan det være at jeg kom bak hans fasade? Goffman skriver at det er viktig å fastholde en definisjon av situasjonen. Og denne definisjonen må komme til uttrykk, og uttrykket må fastholdes til tross for den uoverskuelige mengden av muligheter for at noe vil bryte inn og ødelegge.

Så jeg lurer på hva det «åndelige» egentlig er, og ikke minst hvor det er. Magnus Malm (2003: 170f) skriver i boka *De stumme bildene* at den Gud som er blitt menneske i Kristus, møter oss i det menneskelige, ikke utenfor det. Malm fortsetter: «Først når vi for alvor begynner «å søke og finne Gud i alle ting», som Ignatius av Loyola sier, begynner vi å se sporene av Gud og ane hvem han er». Dermed står vi overfor et paradoks, skriver Malm: «Den Usynlige gir seg til kjenne i det synlige». Kan det være at jeg aner den Usynlige i svarene fra Grthe på en måte som utfordrer meg? På spørsmål om hvem hun går til ved behov for forbønn, svarer hun at både den offisielle og den folkelige formen for forbønn er kjent for henne. Jeg har sitert henne tidligere. Jeg opplever et ønske hos Grethe om å følge Jesus. Hun er mer opptatt av at mennesker skal få et møte med Jesus her på jorden, enn å tenke over hva som skjer etter døden. Men er det noe som kan hindre henne fra å følge Jesus? Magnus Malm skriver om dette i boka *Veivisere* (1990: 70). Han mener at vår opplevelse av at Gud er taus handler om våre forventninger. Vi vender oss mot et mål utenfor oss selv, og forventer at Gud skal åpenbare seg der. I virkeligheten er han mye nærmere meg enn jeg selv er, og venter stille på å få undervise meg – her – om det han vet står i veien for mine målsettinger, skriver Malm.

Kan det være her Goffman minner oss om at stillaser er til for å bygge noe annet? Malm (2003:140) minner om den jødiske religionsfilosofen Martin Buber som mener at ikke noe maskerer Guds ansikt så sterkt som religion. Kåre hadde gjennomført nesten hele intervjuet med å besvare mine spørsmål slik han mente var «riktig». Da barna var små, kom familien til gudstjeneste på stedet der de bodde. Når hans familie kom inn i kirken, kunne menigheten bli doblet i antall mennesker. Det var først da begrepet «misjon» ble nevnt, at intervjuet endret karakter. Stemmen ble endret. Noe sårt kom til uttrykk. Savnet av ritualer fra farens side. Og

jeg borret videre i såret ved hjelp av det spørsmålet som en kvinne i Tuvrrahasat Kautokeino Turlag hadde væpnet meg med. Fra å være trygg i sine svar, erkjente han nå en forvirring. På spørsmål om han tiltaler et dyr han har skutt, sier han: «Nei, alle slike tradisjoner er borte. men jeg er en forvirret sjel jeg har en fot i den kristen verden og en fot i det samiske». Når jeg nå igjen ser på det Goffman (1992: 29) beskriver som kulisser, tror jeg at jeg er på sporet av noe spennede. Goffman skriver at om vi lar betegnelsen «kulisser» stå for scenearrangementet som er ment å uttrykke noe, kan man la betegnelsen «personlig fasade» stå for alt det andre som uttrykker noe, det vi setter nærmest i sammenheng med den opptredende selv og som vi anser for naturlig at den opptredende fører med seg overalt. Ved å inndele de stimuli som utgjør den personlige fasade i «fremtoning», eller «ytre», (appearance) og «mannerer» (manner), ifølge den funksjon de informasjonen har som disse stimuli formidler.

Kåre hadde besvart mine spørsmål som det var forventet at en familiefar gjorde. Han hadde lært barna sine Fadervår, og tatt dem med på gudstjenester. Men kirken var for ham en øvrighet. Ved behov for bønn benyttet han seg av konens nettverk blant læstadianerne et annet sted i Nord-Norge. Dette anser jeg som eksempler på det Goffman betrakter som «ytre» stimuli. Men hva da med hans «mannerer»? Jeg spør om kirken for ham var en fiende, men han gjentar at den var en øvrighet. Det er når misjon blir nevnt at Kåre endrer talemåte. Fornoskningen hadde tatt fra ham samisk språk og samiske ritualer. Kan det være at jeg må gå «utenfor» menighets synlige hverdagsarbeid om jeg skal betrakte hans forhold til bønn i et åndelig perspektiv?

Kan det være dette Magnus Malm illustrerer med en glassplate (2003: 142)? I den illustrasjonen setter han begrepene «åndelighet» og «Gud» i anførselstegn. Over glassflaten er det vi betrakter som «åndelighet» og «Gud». Siden jeg er kommet til det åndelige perspektivet, kunne det være fristende å tro at jeg nå var kommet over glassflaten, for å holde meg til Malms illustrasjon. Men jeg antar at vi må under glassflaten for å møte mine informanter. Lise, en kvinne i 50-årsalderen, fortalte meg hva hun syntes var viktig ved bønn:

Det å ha kontakt med Gud, å være en kristen er å ha kontakt med Gud. Jeg vet ikke om Gud er en person, men det er en kraft. Når jeg ikke ber, blir Gud fjern og da blir jeg alene. Jeg er avhengig av Gud, ellers blir jeg et barn som er overlatt til seg selv.

Jeg har drøftet noen av hennes skildringer med en erfaren psykiatrisk sykepleier. Skildringene virker «åndelige», nesten litt «eksotiske». Sykepleieren kjente igjen slike opplevelser fra angstpasienter på Åsgård, et psykiatrisk sykehus i Tromsø, og fra sitt arbeid i psykiatrien i

Tana. Jeg finner det ikke riktig å gjengi skildringer som jeg forbinder med uttrykk for psykiske lidelser. Samtidig fortalte hun troverdig om en trygg kontakt med Gud mens hun hadde en kreftdiagnose. Hun sa at hun var glad for å ha blitt frisk, men at hun savnet den nære kontakten med Gud som hun hadde opplevd under sykdomsperioden. Jeg viser til denne informanten for å understreke det menneskelige ved «åndelige» opplevelser. Derfor viser jeg til Malm (2003: 140) som skriver:

Når jeg i Guds navn holder sannheten om min psykologiske historie på avstand, maskerer jeg ikke bare mitt eget ansikt, men også Guds. Når jeg i Guds navn holder sannheten om politiske og økonomiske forhold i verden på avstand, maskeres ikke bare verdens ansikt for meg, men også Guds. Når vi i det hele tatt nekter å lytte til livets erfaringer fordi «vi vet svaret», kan det ikke føre til annet enn at vi tar feil.

Malm mener at vi kan se en sammenheng mellom selvbilde og gudsbilde. «Folk som kun er i stand til å takle virkeligheten ved å omgi seg med fromme bilder og sanger, bibelord og andre ytre tegn på at de er kristne, fungerer omtrent som et barn som må se mamma for å tro at hun finnes», skriver han (s.141). Under «glassflaten» finner vi begreper som minner, behov, sår, lengsel, synd, sinne, redsel og bindinger. Her finner vi også berget Gud angitt uten anførselstegn. Kan det være at Malm antyder at det er dette som handler om å tale sant om livet? Når jeg lytter til undervisningen Kari Holmås (2012) ga oss, er det nettopp dette hun ønsker hos sunne veiledere. Det handler om å få alle være menneskelige sider opp i lyset, slik at Gud kan ta seg av det. Her opplever jeg at Grethe er i samsvar når hun ønsker å gi synden til Gud. Grethe gir uttrykk for et ønske om å få gå videre. Hun hviler i Guds velsignelse. Likevel bryter hun med min sør-norske måte å tenke på. Jeg husker også at jeg måtte besvare mange spørsmål fra mine veiledere i ÅVL som så utskriftene av mine åndelige veiledningssamtaler med Grethe. Kan det være at vi med sør-norsk bakgrunn må lære til oss?

Kan det være at jeg her går inn i minefeltet? Som veileder i Oase så jeg hvordan det gikk med lege Kari Holmås. Hun hadde bibeltimen fredag formiddag under sommerens Oase stevne i Kristiansand. Hun kom til å peke på en kulisse. Det var et telt inne i Gimlehallen. Jeg oppfatter uenigheten som oppsto om teltet var det for å gi arbeidsro for mennesker som ville lytte til det mennesker hadde å fortelle, eller var det et synlig tegn på at her kunne man høre hva Gud hadde å si til dem som ønsket å få vite det. I så fall mente Kari Holmås at det var å sette Gud på prøve. Bibelteksten hun hadde fått til utgangspunkt var 1. Kor. 10. I vers 9 står det: «La oss ikke sette Kristus på prøve» (Dagen.no).

Som kateket besøkte jeg 11-åringer for å gi dem en Bibel. Da leste jeg om Paulus og Silas som havnet i fengsel (Apg. 16, 20-34). Men jeg unnlot å fortelle barna at årsaken var at de hadde drevet ut en spådomsånd (16,18). Mennene som hadde tjent penger på slavekvinnen med en spådomsånd fikk Paulus og Silas til myndighetene på torget. Samtidig som Kari Holmås er tydelig på det menneskelige, utfordrer hun med å forholde seg til det hun mener står i Bibelen om demoniske krefter. Det som skjedde under Oasestevnet i juli er som et bakteppe for meg når jeg analyserer det informantene mine har sagt i lys av Magnus Malm.

Under «glassflaten» beskriver Malm (s.142) tilværelsen slik han tror Paulus opplevde den i Aten: «Jeg ser at dere på alle måter er svært religiøse» (Apg. 17, 22). Deretter skriver Malm:

Når jeg dyrker min egen åndelighet, fører det til en ubevisst fortegnning av alt som kan tenkes å forstyrre den, ikke minst den typen menneskelige erfaringer og følelser som lever under glassflaten. Denne form for «åndelighet» kan man finne langs hele skalaen av kristne fromhetstyper, fra karismatiske opplevelsesmønstre til akademisk distansert spiritualitet – med det preg den setter både på kirkens gudstjenester og på våre personlige liv.

Lise forteller at hun en gang kjente på redsel da hun ba Fadervår. Hun hadde lagt seg, og sa at hun fikk angst og uro. Hun så for seg en stige. Der kunne hun klatre oppover mot Gud og lyset. Jeg spurte henne om hun var langt nede psykisk, men hun svarer: «Nei, ikke psykisk, åndelig. Da du kan jo kalle det i underverden». Hun vil gjerne fortelle dette for andre, som et vitnesbyrd. Men jeg tror også at det kan være uttrykk for menneskelige funksjoner. Malm skriver (s.143) at det som hindrer gudsrelasjonen, viser seg enda en gang å være det samme fikenbladet som hindrer naturlige relasjoner til andre mennesker. En ny illustrasjon i boka til Malm viser en åpning i glassflaten. «Gjennombrudd», står det i åpningen. Malm mener at kilden til gode relasjoner ligger der vi ikke ønsker å lete, nemlig blant våre minner, behov, sår, lengsel, synd, sinne, redsel og bindinger. I min tre måneders studiepermisjon var jeg vert for et seminar arrangert av Helhet gjennom Kristus. Det var 1.-3. juni 2012. Lise hadde meldt seg på, men noe kom i veien. Magnus Malm skriver i boka Veivisere (1990:70):

Vi har mange slike ømme punkter, av ulike typer. De hindrer effektiv min etterfølgelse, og dermed også andres. Derfor vil Jesus mer enn gjerne befri meg fra dem. Det første han vil gjøre er å greie ut det som jeg selv opplever som en eneste stor floke av problemer. Han drar ut tre store områder: synd, sår og bindinger. De henger på mange måter sammen, men er likevel svært ulike og må behandles ulikt. Og når sjelen kjennes som et blygrått nøste, kan det faktisk være riktig befriende å gå litt systematisk til veks. Både i teori og av egen erfaring har jeg fått stor hjelp gjennom en

økumenisk sjelesorgbevegelse som i Sverige og Norge arbeider under navnet «Helhet gjennom Kristus».

Jeg ønsker derfor å fortsette analysen av empirisiter ved å bruke de tre temaene synd, sår og bindinger. Jeg starter med det jeg finner hos noen av informantene om synd.

Arne bruker Fadervår om kvelden sammen med sin mor. Han bruker den til å oppsummere dagen. Han kan legge fra det det han vil bli kvitt, og eventuelt gjøre opp med sin mor. Han kan sette ord på egne ting først i en bønn, og avslutte med Fadervår. Denne form for bønn synes å gi ham en trygg avslutning på dagen. Denne ungdommen fascinerer meg. Ved behov har familien lesere de kontakter ved alvorlig sykdom. Han hadde fulgt en kamerat med rusproblemer til Filadelfia. Der ble kompisen fri for de problemene. Men til gudstjenesten har han ingen andre forventninger enn at presten leser bønner. Hos ham opplever jeg at kirken og hjemmet skal representere det stabile. Der kan han legge av seg «tulletanker», som han sier. Også Egil, en mann i 60-årsalderen, beskriver fjordlivet som delt i ulike virksomhetsområder ved bønn. Egil kjenner til hvem som har krafta, og som kan hjelpe. Husfellesskapet, i 1950-60 årene, var en arena der en kunne være til hjelp i lokalsamfunnet: «Hvis det var en som havna i ulykka, så ba en jo for å få henne på rett vei», sier Egil. Faktisk synes jeg disse husfellesskapene viste stor omsorg for menneskelige behov. Når jeg pakker opp informantenes uttalelser om bønn ved hjelp av temaene synd, sår og bindinger, håper jeg at det er den positive muligheten som kommer til uttrykk. Ikke den fordømmende, men den som lar mennesker tale sant om livet. Men det er nok heller ikke slik Egil husker forkynnelsen: «I min oppvest var jo det å være på gal side av streken ikke bra. Forkynnelsen ble rettet mot de som var på feil side av streken».

Grethe har jeg allerede sitert. Hun er svært tydelig på det menneskelige ved bønn. Hun ønsker å snakke med Gud om alt i bønn. Hun har tro på det med syndsforlatelse, og her spiller presten en viktig rolle for henne. Malm (1990: 81) skriver at vi ikke blir kvitt vår synd ved å tilgi oss selv, men bare gjennom Guds tilgivelse. Før Fellesmøtene sist helg, sa jeg dette til en journalist i Altaposten. Hun fikk med seg det om å tilgi seg selv, men ikke det om Guds tilgivelse.

Da jeg på møtet på Sisa kultursenter hørte politikeren fortelle om rusproblemer i familien, lurte jeg på om ikke menigheten kunne fungere som et styrkende fellesskap. Lise bor på det samme stedet som den politikeren. Hun ønsker at kirken skulle stå ulåst slik at hun kunne gå

inn og be. Hun ønsker også at presten hadde vært der. Da kunne man komme med bønnetemaer som kunne brukes på gudstjenesten, sa hun. På det stedet der hun bor, er kirken ulåst. Folk som bor der er velkomne til å bruke kirken. De senere årene har det vært arrangert kirkeuker. Disse er ment å involvere alle som bor der. Bedriftene får tilbud om besøk av prest. Som prostiprest har jeg vært med til bedrifter og offentlige institusjoner for å be om velsignelse på arbeidsplassen. Lise blir spurt om hvordan hun ønsker at menigheten kan fungere som et helbredende fellesskap. Hun svarer:

Med å være det kjærligste stedet i bygda. For å være det kjærligste stedet i bygda, må vi bry oss om hverandre. Vi må tørre å åpne oss for hverandre. Vi må tørre å slippe maska. Og våge å si: «I dag her jeg ikke det så bra, men kan dere be for meg?» I stedet for å gå og skjule oss. Eller å skjule oss bak maska, og si: «Jeg har det nå så bra!»

Dermed er jeg nok ved kjernen i det jeg ønsker å formidle. Tenk om vi hadde våget å la menigheten være et sted der vi kunne komme med all vår menneskelighet. Kan det være våre sår som hindrer oss fra å våge det? Det neste temaet hos Malm (1990:82) er sår. Malm skriver at sår er som et speilbilde av synd. Vi er utsatt for andres synd.

I Fadervår ber vi: «og tilgi oss vår skyld, slik også vi tilgir våre skyldnere». Grethe betrakter det som bærebjelken i hennes kristenliv. Den bønner hjelper henne til å ha et rett forhold til sine medmennesker. Malm (s.88) beskriver en nøkkel til å lege sår: «Men så snart jeg gir min vilje til å tilgi til Gud, tar han umiddelbart imot den og svarer med helbredelse». Her viser han at der hvor forsoning ikke er mulig overfor det mennesket det gjelder, kan sjelesørgeren tre inn i stedet. Over for denne personen, og overfor Gud, kan jeg gi uttrykk for vilje til å tilgi, skriver Malm. Han skriver at når Gud først har fått rensset såret for bitterhet og andre infeksjoner, kan selve helbredelsesprosessen ta tid. Menneskets bidrag til den prosessen er å holde sine sår rene ved daglig å øve seg i tilgivelse. Guds verk er å berøre sårene med en helbredende kraft som går langt ut over det vi selv er i stand til.

På møtet i Sisa kultursenter var Alta menighet ved diakoniarbeideren, gamleprosten og jeg. Ingen av oss tok ordet for å si hva kirken kunne bidra med. Alta menighet huser et tverrkirkelig diakonalt ungdomsarbeid, Kom.Inn. Men å «selge inn», som en informant Egil kalte det, kirken som en arena for å lege sår, og et sted der bindinger kan brytes, krever nok litt forklaring. Og hva er egentlig dette med bindinger? Her dreier det seg ikke om synd som kan bekjennes (Malm 1990: 88). Det handler heller ikke om sår som kan helbredes. Her ligger

det i stedet usynlige «tråder» til ulike personer og faktorer som binder meg å hindrer meg i å gjøre det jeg virkelig vil.

Lise har opplevd å bli satt i frihet fra bindinger, så jeg siterer henne:

Jeg kan si så mye at om du ber for den personen, så blir du fri fra bitterheten, og du kan begynne å synes synd på den personen. For de forstår jo ikke bedre. Den kommer til bake, den bitterheten, det er en prosess som tar tid. Bitterheten er jo ikke av Gud. Da er det en kamp mellom det gode og det onde. Jeg så et tv program om en rusmisbruker, en torpedo, som ble forandret ved Guds Ånd.

Ida, en kvinne i 60-årsalderen, forteller om tradisjonene fra storforsamlingene i Loppa:
Jeg vet jo at under storforsamlingene var det mye at kårfolkene ba for hverandre når de ble sittende om kvelden, og ved pausene. Det var tungt å be om tilgivelse. Det var noe man måtte tenke nøye igjennom, har jeg forstått.

Her opplever jeg at biter begynner å legge seg på plass for meg. Men det var ikke slik jeg hadde trodd. Da jeg ved Samsisk høgskole hørte om begrepet «rørelse», trodde jeg at det var det samme som det jeg hadde opplevd i karismatiske miljøer. Nå tror jeg ikke lenger at det er det. Egil har beskrevet hvordan mennesker ved fjorden organiserte seg. Presten var sjelden i bygda, så de klarte seg med sine husfelleskap gjennom året. Om sommeren var det en storsamling på Spones. I Nuvsvåg var det en tilsvarende storsamling om vinteren. Folk fant sine måter å organisere sine verdier. Slik Ida og Egil skildrer livet den gang, så er det noe som mangler nå. Det virker ikke som om noe nytt har erstattet det som var styrkende fellesskap.

Hva skjer dersom det formelle menighetslivet ikke fanger opp det som opptar folk? Kåre fortalte at han lærte barna å be Fadervår. Da barna var små, deltok de på gudstjenester. Men jeg opplevde under intervjuet at han ikke hadde fått sette ord på det han opplever som tap av språk og ritualer. Begrepet misjon førte til at han snakket om fornorskningen. Plutselig snakket han med en sår stemme.

Jan er medlem av en pinsemenighet. Jeg spør ham: «Har du gjort deg erfaringer med at bitterhet kan hindre Gud i å formidle sin nåde og kjærlighet?» Han svarer: «Jeg har kjent en bitterhets ånd komme, og da har jeg bedt», sa han. Når jeg nå studerer disse uttalelsene, ser jeg at jeg i prosessen med denne oppgaven har endret fokus. Det menneskelige begynner å komme klarere fram. Jan snakker om å kjenne på bitterhet. Og her ville jeg nå ha satt et punktum. Men Jan refererer til sin opplevelse av en bitterhets ånd. Jeg har ikke noe fasit, og

ser, i følge Paulus, stykkeveis og delt (1. Kor.13,9). I en sjelesorgsamtale i Helhet gjennom Kristus kunne jeg ha forholdt meg til både det menneskelige, og det åndelige. Ved bønn får jeg lov til å legge personen vi ber for fram for Gud. I en slik sammenheng får jeg ha tro på at Gud ser roten til problemet, og alle de usynlige trådene som følge av det. Men nå er jeg ikke på et seminar arrangert av Helhet gjennom Kristus. Fremdeles er jeg i rollen som forsker. Jeg lytter til det informanten sier. Men jeg kjenner at jeg har en lengsel etter at våre menigheter kan bli tydeligere på å møte folks behov for bønn. Jeg vender tilbake til Malm (s.89) som skiver at bindinger ofte er preget både av hat og kjærlighet. Også her går nådens vei gjennom den personlige samtalen, der jeg får speile livet mitt i en sjelesørger som hjelper meg til å lytte til sannhetens Ånd. Han har også en oppskrift for å kutte slike bånd (s.92):

Her må vi se synd, sår og bindinger som en helhet. Først når jeg har bekjent min egen synd og mitt ansvar for problemene, kan jeg ta i mot tilgivelse og helbredelse. Først når jeg begynner å bli hel på bunnen og får fylt mine tomrom på en sunn måte, kan jeg begynne å se og bevege meg bort fra bånd som hittil har gjort krav på disse tomrommene. I sjelesorgsamtaler kan man også la disse erkjennelsene munne ut i direkte forbønn, der Guds ord er «skarperne enn noe tveegget sverd» (Hebr. 4,12) får hogge de usynlige båndene. Erfaringen har lært oss at vi ikke må undervurdere den frigjørende kraften i evangeliet, selv i de mest komplekse psykologiske sammenhenger. «Får Sønnen frigjort dere, da blir dere virkelig fri» (Joh.8,36).

«Da går jeg til de som har krafta, og kan ting», sa Gerd. Tenk om vi kunne bli bevisst hvem vi er i Jesus Krisus. Kanskje ville Gerd si det hun sa om presten, og de andre sårede hjelperne som sammen med henne er medlemmer på Jesu kropp. I Alta har vi fått en katedral. Men sist helg sa Terje Hegertun i en tale på Fellesmøtene i Nordlyskatedralen: «Pinsen har gjort mitt hjem til en katedral». Han talte over kvinnen ved brønnen (Joh. 4). Jesus fra Nasaret var der hun var. Ved Den hellige ånd er Jesus på alle de små stedene i Alta prosti. I likhet med Lise tror jeg at det er mange som har en lengsel etter å få møte ham. «Oppreist og myndiggjort – fortellinger om et møte med Jesus», var tema for Fellesmøtene i Alta 2013. Kan det være et spor videre?

Kapittel 8. Konklusjon

Det er bare to av mine ti informanter som ikke kjenner til lesere. Resten beskriver sitt forhold til bønn og forbønn i relasjon til sitt lokalmiljø på en måte som åpner opp for å gjøre bruk av lesere ved behov. Det virker som om de forholder seg til den offisielle kirken for å la presten lese Fadervår, samt skriftemål med håndspåleggelse. Presten brukes også til å forette nattverd.

Ved sykdom, derimot, kontaktes lesere. Flere av informantene har sine egne i familien. «Det er alltid noen som vet hvem som kan...» Disse ferdighetene gikk ofte fra far eller mor til sønn eller datter. Informant Ida sa at han de brukte nå gjorde akkurat de samme som faren hans. En mann ble overrasket da jeg omtalte hans fars lesing som forbønn. Flere av informantene har vært medlem av Menighetsråd, men de forholder seg naturlig til leserne. Lesing på plager skjer som regel under fire øyne. Ute ved fjordene var det regelmessige husmøter i 1950-60 årene. Til en viss grad har både husmøtene og storstevnene vært arrangert til nylig. Nå er det ikke mange igjen av de kjente leserne. De to informantene som tydeligst ønsket mer bønn var de to som ikke er medlemmer av Den norske kirke. Den ene er medlem av en pinsemenighet, den andre et annet samfunn. Det virket som om informantene ønsket mest mulig stabilitet innen den offisielle kirken. De brukte Fadervår av eldre språkdrakt. Egil ønsket et stille rom, tilsvarende det som er på Gardermoen flyplass. Presten kunne tilby bønn, men det var ikke det viktigste. Håndspåleggelse var mest nevnt i forbindelse med skriftemål. Derimot beskrev han at datteren hans kunne lese ved behov. Flere av informantene fortalte om lesere som benyttet kniv, stål og jord og å stoppe blod og verk. Disse hadde alle sin betydning. Grethe trodde ikke på leserne som hun kjente til. Hun beskrev at rikt visuelt inntrykk. Disse hadde vært til hjelp ved livsfare. Lise hadde vært kreftsyk og savnet paradoksalt sykdommen fordi hun i den perioden hadde oplevd å være nær Gud. Hun ønsket at kirken skulle være åpen. Det er den, på hennes plass. To av informantene beskrev det jeg ville bertakte som styrkende felleskap. Ved behov for omsorg ble mennesker hjulpet videre. Men på begge de plassene er det nå avfolket. Og kirkene der er lite brukt. De har ikke overtatt de læstadianske tradisjonene. På det ene stedet hadde presten vært til stede på storsamlingene mer enn bare på avslutningsdagen. Da var det gudtjeneste med nattverd. En informant sidestiller en besjelet stein en leser, eller en god prest. Begrepet misjon åpnet for at han fortalte om et sårt savn av samiske ritualer, samt språk. Han fortalte at han sto med en fot i den kristne verden, og en fot i den samiske. Ved behov benyttet han seg av konens nettverk for lesing et annet sted i Nord-Norge. Telefonen er viktig for å bli lest for. Når leseren fikk fødselsdato og navn, var det ikke avgjørende om det var lang avstand melleo den syke og leseren. Når det gjalt spørsmål om tro på den som ber, hevdet informantene at det handlet om tro på Gud, og ikke troen på leseren.

En av mennene beskriver godhet i skaperverket som kilde til takknemlighet. Han søker ikke Gud. Men han hadde vært i en kirke der synet av en kristusfigur og tente lys ble en god opplevelse for ham. Skriftemål og forlatelse av synd var viktig for flere av informantene. En gutt bruker Fadervår om kvelden til å gi slipp på det som har vært vanskelig. Men det var i en

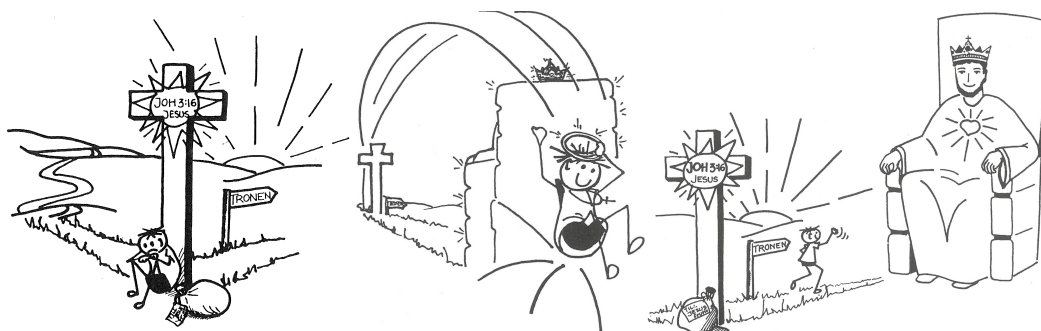
pinseveinn han var med kopisen da han trengte forbønn mot rus avhengighet. Derimot hadde familien sine lesere om noen ble alvorlig syke. Jeg undersøkte særlig om informantene brukte Fadervår som magi. Med det mener jeg som lesing av Fadervår som et rituale. Det ble klart motsagt. Samtlige sa at de brukte Fadervår som en personlig bønn til Gud.

Men mine egne holdninger ble endret arbeidet med å analysere dette materialet. For det første ble jeg mindre redd for å være i gråsonen av ukjente krefter. Informantene beskriver virksom er i grenselandet mellom magi og bønn. Leserne, som Gerd, vil også si at de overlater til Gud å helbrede. Samtidig ble jeg overbevist om at vi forholder oss til både onde og gode krefter. Vi skal be til Gud. Men jeg savner at Den norske kirke uttrykker eksistensen av demoniske krefter. Ved å være trygg på det menneskelige ved bønn, tror jeg at vi også kan bli mer trygge på det åndelige. Men hvordan skal vi kunne skaffe oss erfaringer så lenge dette ligger som taus, uutttalt, kunnskap i organisasjonen? Informantene har vider beskrevet levende omsorgsfelleskap ved bønn. Men det er flere år siden, og ute i distriktet i Alta prosti synes det for meg å være et endringspotensiale. Kirken har del i oppstandelseskreftene (Fil. 3,10), og vi kan bygge lavterskeltilbud. Det synes som om det er brudd i kommunikasjonen mellom den offisielle kirken og leserne. Kan det være mulig å se på bønn som kulturelle møter? Er det mulig å utvikle nye felles verdier ved kommunikative ferdigheter?

Kapittel 9. Samles for å finne veien videre

I min studiepermisjon i juni 2012 arrangerte Helhet gjennom Kristus et seminar på Solvang, i Alta. Jeg har i oppgaven analysert empirisiter med litteratur fra Magnus Malm. Helhet gjennom Kristus kaller dette for Guds kjærlighetens sirkel: Synd kan bekjennes, sår kan helbredes, bindinger kan brytes og okkulte påvirkning kan settes i frihet fra. Tilbakemeldinger fra deltakere tyder på at dette seminaret er svært relevant i Alta prosti.

Nordlyskatedralen står og venter på å bli brukt. Kirketorget og inngangspartiet innbyr til samtale og meditasjon. Tenk om Nordlyskatedralen kan ble et pilegrimsmål for tureister på vei til Nordkapp! Misjon er et negativt ladet begrep i Finnmark. Men hva da med å være reiseleder? Ved Kirketorget er det store muligheter.

Tegningene til Ulla Larsson er hentet fra *Låt mig växa till*, av Annika Pleijel (1988). Korset er selve kraftsenteret. Ved å legge i fra seg det vi bærer på, kan vi bli fri. Vi får leve mellom korset og tronen. Men den første tegningen viser en grøft vi kan gå i. Det er om vi setter oss ned på feil side av korset. Tegning 2 viser den andre grøften. Noen tror at de allerede nå er i det fullendte Gudsriket. Da er det fare for å miste korset, og daglig omvendelse, av syne. Hebr. 12, 1-3 sier at vi skal legge ned synden som tynger. Deretter skal vi heie hverandre mot tronen.

Jeg tror at dette er nøkkelen til å utruste mennesker slik at menighetene blir helbredende felleskap.

Avisartikler/TV

Bjerke, Ane: Samles for å finne veien videre. *Altaposten* 22.10.13. Om Fellesmøtene i Alta. Vedlegg

Larsen, Hanne: Olav den åndelie. *Altaposten* 10.11.12 Prost Olav Øygard om Nordlyskatedralen og Alternativmessen 9.11. novv. 2012

Lund, Rolf Edmund: et varmt møte. Leder i *Altaposten* 07.09.13. Vedlegg.

Nordhaug, Halvor: Debattprogram om liturgien for velsignelse av hus og hjem. NRK 22.03.06.

Kirkemøtet i Kristiansand vedtar liturgien for velsignelse av hjem, (den 16.04.13). NRK tekst TV 15.04.13

Jon Kvalbein (*Vårt Land* 1.6.2001): «Gud er ingen coca-automat

Øygard, Olav. Intervju om Samisk liturgiutvalg som hadde levert en liturgi for velsignelse av hus og hjem til godkjenning. NRK 21.03.06

Tale CD/ mp3

Holmås, Kari: Til deg som ber. Betragtninger over bønnene i Fadervår. Norea Radio 2001

Holmås, Kari: Undervisning (1-3) Veiledergruppen ved Oase, Fredrikstad 2012

Internett

Liurgi for Velsignelse og hus og hjem. Kirken.no

Dahle, Ole i menighetsbladet (2012/4): Stol til deg, ja stol på meg. Om å ta ibruk Nordlyskatedralen til stillhet.

Eikil, Gjermund: Uenighet om profeti på Oase 2013. Dagen.no 15.07.13 nedlastet 04.11.13
http://www.dagen.no/2013/07/15/kristenliv/avgudsdyrkelse/bibeltekst/gjermund_eikli/150897

Minde, Henry: «Fornorskninga av samene –hvorfør, hvordan og hvile følger?» Artikkel i Gáldu čála-tidsskrift for urfolks rettigheter Nr.3/2005. Kompetansesenteret for urfolks rettigheter Kautokeino 2005. Nedlastet 01.11.13.

Myrvoll, Marit: «Bare gudsordet duger» Om kontinuitet og brudd i samisk virkelighetsforståelse. Avhandling levert for graden Philosophiae Doctor. Universitet i Tromsø. Fakultet for humaniora, samfunnesvitenskap og lærerutdanning. Instituttet for arkeologi og sosialantropologi 2010. Nedlastet 09.03.13

Pilegrimsvandring fra Sortland menighet: <http://www.kirkenorge.no/index.cfm?id=149571>
 Nedlastet 15.06.09

Hjemmesiden til den svenske Oase bevegelsen (www.oasrorelsen.se, nedlastet 8. mai 2013):

Litteratur:

Alterboken 1920

Altern, Inger. Innledning. I Altern, Inger og Minde, Gunn-Tove (red.): Samisk folkemedisin i dagens Norge. Rapport fra seminar i regi av Institutt for sosiologi og Senter for samiske studier 1998. Skriftserie –Nr.9 Senter for samiske studier, Universitet i Tromsø 2000

Bang, Henning: Organisasjonskultur. Tano1990

Barret, C.K.: The gospel according to St John. An Intrduction with Commentary and Notes on the Greek Text. Second Edition Londion SPCK 1955

- Barry, Willian & Connolly, William: Att ge andlig vägledning. Artos bokförlag 2001
- Bell, Rob: Fløyels-Elvis. Nye bilder av troen. Norsk Bokforlag AS 2005
- Bolman, Lee G. og Deal, Terrence E (1991) : «Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse. Strukturer, sosiale relasjoner, politikk og symboler». Oslo: Ad Notam forlag.
- Bolman, Lee G. og Deal, Terrence E (2009) : «Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse. Strukturer, sosiale relasjoner, politikk og symboler». Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Bibelen, Bibelselskapets oversettelse 2011
- Bongo, Berit A.: «Hva er en bærer?» Hovedoppgave i helsefag ved Universitet i Tromsø (UiT) 2002
- Dahle, Ole: Møte med Guds rike. Hjemmeeksamen i kommunikasjosteori. Høgskolesenteret i Rogaland. Avd . for kultur og samfunnsfag 1992
- Dahle Ole (2007): Åndelig veiledning som tro i bevegelse -eller: på sporet av en kontemplativ holdning, essay etter ÅVL, MF: <http://www.prest.no/essays-om-aandelig-veiledning.532052-31310.html>
- Dahle, Ole: *Konfirmanter som endringsagenter*, essay til Prest og teolog i praksis ved Misjonshøgskolen 2009b.
- Dahle Ole (2009b): Lærende og helbredende prosesser i Sápmi, bearbeidet essay etter Tro og livstolkning i Sápmi, Samisk høgskole.
- Dalheim, Anne: «Der er min lengsel hjemme, der har min tro sin skatt.» Hovedoppgave Pedagogikk/Skoleforskning, januar 1997. ISV, UiT.
- Dexter, L.A. (1970) *Elite and specialized interviewing*. Evanston, IL: North western University Press
- Eriksson, Jörgen I.: Fra «Blodstämmare och handpåläggare. Folklig läkekonst och magi i Tornedalen och Lappland»-Bokförlaget h:ström 2004
- Eriksson, Jörgen I.: *Var tids noaidi. Samisk shamanism*. Rosengårdens förlag och studier AB 2009
- Fiske, John: *Introduction of Communication Studies. Second Edition*. London/New York 1990
- Fossåskaret, Erik: Forord i Hatløy, Margarethe: Solospill og samspill. –relasjonelle ferdigheter som ressurs i organisasjoner. Tidvise Skrifter nr. 11/1994. Høgskolesenteret i Rogaland.
- Fossåskaret, Erik: Ustrukturerte intervjuer med få informanter gir i seg selv ikke noen kvalitativ undersøkelse. I Fossåskaret, Erik, Fuglestad, Otto Laurits og Aase, Tor Halftan (red.): *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget

- Fuglestad, Otto Laurits og Mørkeseth, Elisabeth Ianke: Et semiotisk perspektiv på Forskningsprosessen og på forskerens rolle i felten. I Fossåskaret, Erik, Fuglestad, Otto Laurits og Aase, Tor Halftan (red.): Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data. Universitetsforlaget AS 1997
- Fuglestad, Otto Laurits: Pedagogiske prosessar. Empiri-teori-metode. Fagbokforlaget 1997a
- Fuglestad, Otto Laurits og Mørkeseth, Elisabeth Ianke (1992): Kommunikasjon som møte mellom kulturer. Tidvise skrifter nr. 5. Høgskolesenteret i Rogaland
- Freij, Torbjörn: Medialitet. Den skumma gråzonen. Eagle Perspective 2010
- Garvin, D.A.: Building a learningorganization. Harvard Business Review 1993
- Goffman, Erving: Vårt rollespill til daglig. Pax Forlag A/S, Oslo 1992
- Grevbo, Tor Johan S.: Guds masker i sjelesorgen. Sriftserien Koinonia. Institutt for Sjelesorg, Modum Bad Nr.5/2003
- Hatch, Mary Jo: Organisasjonsteori. Moderne, symbolske og postmoderne perspektiver. Abstrakt forlag 2001
- Hatløy, Margarethe: Solospill og samspill – relasjonelle ferdigheter som ressurs i organisasjoner. Tidvise Skrifter nr 11. Høgskolesenteret i Stavanger 1994
- Hellsten, Tommy: Flodhesten i dagligstuen- om medavhengighet og om møtet med barnet i oss. g-perspektiv as 1999
- Hellsten, Tommy: Jo mindre du gjør desto mer får du gjort – om livets paradokser. g-perspektiv as 2002
- Henriksen, Anni Margaret: Å stoppe blod. Fortellinger om læsing, helbredelse, hjelpere og varsler. Cappelen Damm AS 2010
- Henriksen, Jan-Olav: Makt, avmakt og kreativitet: Beate Brimsrud og Michel Foucault. I Mesel, Terje og Leer-Salbesen (red.): Makt og avmakt. Etske perspektiver på feltet psykisk helse. Portal forlag 2013
- Johnsen, Tore: Jordens barn, Solens barn, Vindens barn. Kristen tro i et samisk landskap. Verbum forlag 2007
- Kaldestad, Eystein (1997): Gjennom det menneskelige til det guddommelige. Tano-Aschehoug
- Kjølaas, Per Oskar: ”Den norske kirke som urfolkskirke-erfaringer og utfordringer”.Fra: ”Fra opprører til apostel. Hans Egedes liv og kirke på Grønland.” Brun, Håkon (red.), Sandmæl, Kristine og Wigum, Frode. Egedejubileet Kabelvåg 2008.

- Kjølaas, Per Oskar: "Gud i Nord-Norge. Fra kirkeliv og kultur i landsdelen". Fra "Vårherres verden. En bok om kirke og gudstro i Nord-Norge gjennom 1000 år". Malmbekk, Svein og Wigum, Frode (red). Den norske kirkes presteforening 1999.
- Kvale, Steinar: Det kvalitative forskningsintervju. Gyldendal Norsk Forlag Oslo 1997
- Kvalbein, Hans: Hovedtanker iJohannesevangeliet. Lunde Forlag A/S Oslo 1983
- Leikvoll, Solveig: (2005):Tro i bevegelse. Trosvandringer for store og små. IKO-forlaget AS
- Lewis, C.S.: Gleden uten grenser. Daglige lesninger. Lunde Forlag 2001
- Lewis, C.S.: Se det i øynene. Luther Forlag/Credo Forlag 1981
- Malm, Magnus: De stumme bildene. Norsk utgave Luther Norsk Forlag 2003
- Malm, Magnus: Veivisere. Förlaget AB Nytt Liv 1990. Norsk: Nye Luther Forlag Oslo 1991
- Mathiesen, Stein R.: Folkemedisin i Nord-Norge: kulturelt fellesskap og etniske skiller. I Minde, Gunn-Tove: Oppsummering av debatten. I Altern, Inger og Minde, Gunn-Tove (red.): Samisk folkemedisin i dagens Norge. Rapport fra seminar i regi av Institutt for sosiologi og Senter for samiske studier 1998. Skriftserie –Nr.9 Senter for samiske studier, Universitet i Tromsø 2000
- Morgan, Gareth: Organisasjonsbilde. Universitetsforlaget 1988
- Mørkeseth, Elisabeth Ianke: Ansvar for læring. Om læringskultur i et oljeselskap. Tidvise Skrifter nr. 12. Høgskolen i Stavanger 1995
- Norsk Salmebok (1985): Verbum.
- NOU 2000:26 "til et åpent liv i tro og tillit." Dåpsopplæring i Den norske kirke, Oslo 2000
- Pleijel, Annika: Låt mig vaxa till...Stiftelsen Vetekornet 1988
- Pleijel, Bengt (1980): Innenfor. Oslo: Triangelforlaget.
- Repstad, Pål: Mellom himmel og jord. En innføring i religionssosiologi. En Fakkell bok Gyldendal Norsk Forlag A/S 1981
- Repstad, Pål: Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag. Universitetsforlaget 2007
- Rizzuto, A.M (1992) Afterword. Finn, m.&Gartner, J (Ed)
- Rokeach, M.: The nature of human values and value systems. Fra Holander, E.P. & Hunt, R.G (Eds.): Current Perspectives in Sosial Psychology, New York: Oxford University Press, 1976
- Ryen, Anne: Det kvalitative intervjuet. Fagbokforlaget 2002
- Schein, Edgar: Ledelse og organisasjonskultur – er kulturendring mulig? Mercuru Media forlag 1987
- Schou Andreassen, Kjell og Wadel, Cato: Ledelse, temarbeid og team-utvikling i fotball og arbeidsliv. SEEK a/s Flekkefjord 1990

Seligmann, Martin: Ekte lykke. Positiv psykologi i praksis. Kaleidoskopet 2007. Ny utg 2009.

Skurnes, Njål: Og lyset skinner i mørket. Luther Forlag A/S 1983

Olav Skjevesland: En åpnet dør. Verbum 2013

Skjevesland, Olav: Sunn tro og sann åndelighet. En innøvelse i dømmekraft. Luther Forlag Oslo 1996

Van Baaren, Th. P. : Vi människor. Läromedelförlagen 1972

Wadel, Cato: Feltarbeid i egen kultur. Flekkefjord. Seek 1991

Wadel, Carl C.: Endring av organisasjonskultur. Tidvise Skrifter nr.7. Høgskolesenteret i Rogaland 1992

Wadel, Cato: Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten. Flekkefjord 1990

Wadel, Cato (2008): En lærende organisasjon. Et mellommenneskelig perspektiv. Høyskoleforlaget AS

Wennerberg, Tor: Vi er våre relasjoner. Om tilknytting, traumer og dissosiasjon. Arneberg forlag 2011

Et varmt møte

Hvem er det som bestemmer hva som er de viktigste sakene når demokratiet skal opp til eksamen hvert andre år?

Både vi i media, politikere og andre debattanter har en tendens til å definerte bort de nære ting, de sakene som utfordrer våre følelser og bidrar til refleksjon rundt verdier som nestekjærlighet og toleranse. Politikk skal være mulighetenes kunst, men dresserte politikere som møtes ansikt til ansikt, trives best når de pleier byråkratspråket, formaningene fra sine «spin doctors» og kanskje klarer å få inn et retorisk hammer slag som setter ut motstanderen. Helst på direkten på tv.

Den lokale debatten om veimidler, flynav, sykehustjenester og pappaperm handler i bunn og grunn om oss alle og den hverdagen vi befinner oss i, men det politiske ordskiftet er basert på iskald tallkuning og en slags teknisk verdurdering. Prinsipielle standpunkter kan uviljig skape en slags avstand til virkeligheten, selv om mange politikere er flinke til å finne eksempler som underbygger egne tanker.

Politikere gjør en veldig viktig jobb for oss alle, men jakten på siste ord kan skape en form for politikkertretthet. Premissene for debattens pingpongaktige form skapes av det hurtige informasjonssanfundet der både media og opinion har klare forventninger. Her er ikke rom for å svare feil, noe som gjerne fra tv-vinger mekaniske robot svar. Uten sjel og innlevelse, to av de kvalitetene som kanskje trengs mer enn noensinne.

Debatten på Sisa var kanskje den viktigste i hele valgkampen.

I en slik kontekst kunne Kultursenteret Sisa tirsdag kveld invitere til en helt annerledes debatt. 120 mennesker med helt ulik bakgrunn albu seg inn i

den tempererte kjelleren på rådhuset, både for å diskutere, mingle, synge, danse, spise og utveksle historier fra virkeligheten. Den hverdagen som består av opp- og nedturer, den berg-og-dalbanen de fleste av oss opplever i livsløpet. Velferdsalliansen ga de oppmøte et alvorlig bakteppe, den baksiden av medaljen som handler om fattigdom, isolasjon og mangel på verdighet. Lokalt har vi heltemodige lavterskeltilbud som betyr så uendelig mye for innbyggere som ramler mellom flere stoler, organisasjoner og enkeltmennesker som legger sin prestisje i å se hver og en. Det handler ofte om kombinasjonen psykiatri og rus, men også om den bunnløse skammen over å ikke mestre hverdagen helt på egen hånd. Vi lar oss imponere av Blikkens i Bodø, Sisa i Alta og andre organisasjoner som stiller opp og fyller det smutthullet som bare er der.

Politikere fikk sine utfordringer under debatten, men med saklig og rolig tilnærming. Innspillene ga både ettertanke og en følelse av å komme nært på problemet. Rause mennesker deler av sine private historier, kanskje for at det kan hjelpe andre. Debatten hadde sitt grunnleggende alvor i bunnen, men det var brede og varme smil som dominerte, ikke minst i pausene da sang og rytmer overtok. Levende eksempler på at kultur er et instrument for å skape fellesskap og integrering, på tvers av alle tenkelige barrierer.

Alle skjønner at politikere ikke glemmer unna en stor pengesekk, men det er bare så viktig at de svakest av de svakest blir integrert. Både i samfunnet og i de vanskelige prioriteringene som skal gjøres hver eneste dag. De som slitter nederst ved bordet har en tendens til å bøye hodet når krav skal stilles og behov skal viderefremidles. Lokalpolitikere svarte velvillig, men debattene avslører raskt at det er systemer og regler som

FELLESKAP: Sisa samlet forskjellige grupper for å debattere integrering og utfordringer i hverdagen. Det ble et varmt møte og en politisk debatt til ettertanke.

står i veien for gode og praktiske løsninger for enkeltmennesker. Mange har stangt hodet mot veggen i årevis, fungert som diagnoser, kateketer og kønummer. Det kan tenkes at debatten på Sisa egentlig var den viktigste i hele valgkampen.

Lykke til på valgdagen!

Rolf Eda Lind

Vedlegg 1. Lederartikkel i Altaposten etter møtet på Sisa kultursenter 3. September 2013

Vedlegg 2. Artikkel i Altaposten før Fellesmøtene 2013

Samles for å finne veien videre

Howdan går man videre og hvordan kan man fortsette å tro når tragedien rammer? Det håper menighetene i Alta å gi svar på denne uka.

Av Ane Bjarke

ireb@altaposten.no

Tradisjonen tro arrangeres det fellesmøte for flere av menighetene i Alta. Fellesmøtet er et samarbeid mellom pinsemenighetene Betesda og Filadelfia, Alta frikirke, Alta nomisjon og Alta menighet. Og møte blir det altså i år også, om enn noe forsinket.

Møtes i katedralen

– Vanligvis bruker vi å ha møte om våren. Men ettersom vi ønsket å bruke Nordlyskatedralen, valgte vi å utsette det. Det var jo rimeleg hektisk og fullt der på vårsiden, forteller prostiprest Ole Dahle.

Tema for årets møte er «Oppreist og myndiggjort» – fortellinger om et møte med Jesus. – Det handler rett og slett om mennesker møte med Jesus, spesielt etter at ulykker og tragedier har inntrefft. For hvordan er det mulig å fortsette å tro når man for eksempel mister barnet sitt? spør Dahle.

Starter torsdag
Han håper derfor at menighetene i Alta sammen kan utarbeide en plan for hvordan man møter mennesker i sorg og krise, og hvordan man viser dem veien videre.

– Men det er på ingen måte så enkelt som at alt ordner seg om man kommer til kirken. For slik er det jo ikke. Å komme seg videre etter å ha opplevd noe tragisk,

tar tid. Og ikke minst må man kanskje tilgi seg selv og tenke nytt, sier Dahle.

– Det er vanlig å åpne dørene til kirka når en ulykke med fatalt utfall, har inntrefft. Det vi nå skal diskutere er hva man kan gjøre i forkant og vise at man kan komme sammen på tvers av menighetene, sier Bjørg Isaksen i Betesda.

Fellessmøtet starter førstkommande torsdag med kveldsmøte klokken 19. Deretter går det slag i slag de neste tre dagene.

Håper på 200

– Fredag klokken 19 er det ungdomsvinkling på kveldsmøtet, men selvsagt er alle velkomne. Lørdag vil være to seminarer. Torje Hegertun er førsteamanuensis ved Det Teologiske Menighetsfakultetet og har «Tro og religion i dagens samfunn» som tema under sitt innlegg. Taler Arvid Pettersen vil snakke litt om barn og lovsang, før han sammen med barna går ned i underetasjen for å øve inn fire sanger i et prosjektork, forteller Ole Dahle.

De foregående årene har det vært rundt 200 mennesker på fellesmøtet. Dahle og Isaksen håper på godt oppmøte i år også.

– Det er ingen påmelding, annet enn at vi på forhånd gjerne vil ha beskjed om hvor mange barn som kommer. Dermed ser vi helst at det gis beskjed til kirkekontoret om man har barn som ønsker å delta. Kirkekontoret har telefonnummer 78 44 42 70, opplytter Dahle.

ØNSKER VELKOMMEN: Bjørg Isaksen og Ole Dahle håper så mange som mulig kommer innom Nordlyskatedralen i løpet av dagene fellesmøtet varer. (Foto: Ane Bjarke)

Vedlegg 3. Artikkel i Altaposten angående Nordlyskatedralen og Alternativmessen i Alta 9.-11. november 2012

Prest Olav Øygard har opplevd overnaturlige ting, men ser likevel ingen trang til å besøke alternativmessa i helga.

– Jeg har aldri besøkt alternativmessa. Men Alta-meringnet har faktisk vært det vi kanskje vært det, sier Olav Øygard.

Samtale i baren
Vi har møtt den folkekjære Altaposten for å snakke om åndelige ting i anledning alternativmessa til helga. Øygard stiller selvvelgjet velvilje opp. Vi har tatt turen ut av koronene og forvillet oss opp i baren i 2. etasje på Rica hotellet. Her har vi kongekaktus til Nordlyskatedralen, som kneler majestetisk opp mot en lysbånd-ventilatorinnend.

– Ja, den blir virkelig fin og man kan se den overalt hvor man beveger seg på sentrum, sier Øygard tung.

Glad Obama vant
Det er onsdag og dagen etter natta da Barack Obama ble gjenvalgt som USAs president for fire nye år.

– Ja, Jo jeg er lettet.

– *Tror du verden blir et tryggere sted med Obama kontra Romney?*
– Jeg tror Obama er mindre villig til å starte krig enn Romney og jeg håper Obama lykkes med å gjøre USA til et mer sosialt og rettferdig land. Men det er klart at det er vanskelig. Man har en historisk kultur der det er om å gjøre å klare seg selv.

Samarbedet med frimurere
Vi ser vårt sinit til å spørre Olav hva han mener om frimurerordenen som raser i lokalmedia.

– Jeg bor i Kåfjord og jeg har vinduet i huset mitt for å si det slik, sier Øygard og ler hjertelig.

– Nei, jeg har ikke lyst å mene så mye om frimurere. Jeg kjenner ikke så mye til dem, bortsett fra at vi har et veldig godt samarbeid med dem om gudstjeneste, en jysmesse som felles i februar hvert år. Det samarbeidet fungerer utmerket. Frimurerne sammen med Marialogen deltar på denne gudstjenesten med korning, tekstlesing med mer.

– Jeg har blitt kritisk for dette samarbeidet, men til det sier jeg at jeg samarbeider med hvem som helst, om så handlingforbundet, det som samarbeidet gjelder en gudstjeneste. For meg

spiller det ingen rolle hvilken klubb det da måtte tilhøre.

– *Men når du leser at frimurere driver med seremonier som involverer likkister og hodeskaller. Hva tenker du om det?*

– Det høres veldig merkelig ut. Men jeg vet jo ikke om det er sant.

Åndelig lengsel
Øygard har ty på seg for å være en klok og inkluderende prest, med en lun og varm humor. Han ønsker da heller ikke å være altfor kategorisk når det gjelder alternative tenkemåter. Han kan forstå at folk trekkes både mot healere og andre som hevder at de har kontakt med den åndelige verden.

– Jeg tror det ligger en dyp åndelig lengsel i folk i dag. Vi har all viten og materialer gode, men opplever likevel at det mangler noe. Det er en lengsel etter noe utenfor oss selv, som ikke kan kjøpes for penger, mener Øygard og legger til.

– Men selv om vi får veldig mange impulser i dagens samfunn og det er mange alternative løsninger, opplever jeg også at kirka og det kristne budskapet står sterkt. I alle kulturer er religion kjernepunkt for folk, her hjemme ser jeg eksempelvis at det er lang fjerde konfirmant i dag enn for 20 år siden som bekjenner en kristen tro.

Sprek prest
Olav Øygard er en av dem du ser kjempe jeg oppover bakbakken på sykkelen til før klokka stre om morgenen. Med sykkelhjelm og treningsklær og sekk på ryggen.

– Jeg synes det er topp å starte dagen med å sykle. Så fremt jeg ikke skal bruke stolen på jobb, sykler jeg sier Olav.

Nå har han søttet til en anonym blå boksejakke, slatt ikke siste strøk, og velbrukt olabukse. På belna soltøse som bakso er halvveis stappet ned i. Han ser nesten ut som en kronsting. Men det er han ikke. Selv om begge foreldrene hans er fra Sauda i Rogaland, riper dialekta noe mer.

– Jeg vet ikke helt hvor jeg kommer i fra. Jeg har flyttet mye, men bodde som barn i Kautokeino, så noen år i Kristiansand. I Vadsø fra jeg var 12 til jeg var ferdig med videregående.

Flykter fra helsevesenet
Vi går tilbake til å snakke om overnaturlige emner, som Øygard har «et ambivalent forhold til».

– Jeg tror at det er mennesker som har ekstra evner, men samtidig er jeg livredd for spekulasjoner. Det at folk med akroniske sykdommer løper fra den ene til den andre for å prøve å få hjelp, og kanskje i verste fall flykter fra helsevesenet, der de får dokumentert medisinsk behandling, det er en ferdig lek.

RAUS PREST: Olav Øygard har ingen problemer med å invitere både frimurere og hedninger til den nye katedralen. Bare samarbeidet er i Guds dnt.

Fakta
Fakta Olav Øygard
● Prest i Alta presteltd 2011.
● Har vært prest i Alta fra 1991.
● 56 år.
● Gift. 4-årige barn.
● Embetsstaden i Teologi, Divina Skoleopplærings, M.A. i veiledning og ledelse.
● Medlem i Nord-Hålogaland bispedømme siden 1993-8. Samvirket med Nord-Norge diakoniforbund, medlem i representantskapet for Viken senter for psykisk og selvsorg.

Av Hanne Larsen

Olav den åndelige

– *Tror du det er folk som spekulerer i andres forvirrelse og maktesløshet?*

– Ja, jeg er redd for det.

Har bedt for syke
– *Har du selv opplevd noe overnaturlig?*

– Jeg har vært med og bedt for syke mennesker som har blitt friske. Om det var på grunn av bønnene eller om det var tilfeldig vet jeg ikke, men likevel, jeg har også vært med og bedt i hus der det har vært uro, med varierende hell, smiler Olav.

– *Hva med Sidsomsannan?*
– Sidsomsannan ber til Gud og noen ganger tror jeg at Gud innvilger søknaden for å si det litt fasete.

– *Det tror du?*
– Ja, jeg tror at Gud kan gå inn og få gode ting til å skje, unntaksvis på overnaturlig vis.

– *Priasebevegelsen bruker mye bønn. Alma Halse trodde eksempelvis at Gud hjalp henne med alt fra å bygge barnehjemmet Betania til politbevillingen. Deler du på sinnsenergeters syn på bønnens kraft?*

– Priasebevegelsen har vært finne til å legge vekt på bønnens og det er flott. Men når det gjelder dette med helbredelse og at en mann med ødelagte bein, plutselig skal reise seg

– *Jeg tror det ligger en dyp åndelig lengsel i folk i dag. Vi har alt vi trenger av materielle goder, men opplever likevel at det mangler noe.*

– Dette ser vi også fra USA, der det virker som masseuggesjon ved at en mann som står frem som Messias og får store underer til å skje, mens forsamlingen roper ut og lar seg omvende og helbrede i tur og orden.

– Ja, men det er også mye av dette i Norge, sier Øygard.

– *Disse predikantene har mye makt?*

– Ja, men det har også prest. Jeg er for eksempel veldig klar over at jeg har makt og at jeg må vokte meg for hvordan jeg forvalter den makta. Det er jeg veldig ydmyk til.

Fortlebe og overgrep
Vi spør Øygard hva han tenker om de seksuelle overgrepene som har blitt avdekket og rullet opp i stor skala i den katolske kirke i Europa de siste årene.

– Jeg blir sint og trist, jeg vet hva overgrepene har vært gjennom og hvor mye de lider i etterkant. Noen blir helt ødelagt. At dette skal skje i regi av kirken er helt forferdelig.

– *Det passer meg utmerket, avslutter Olav Øygard med et breitt smil.*

Jobbet med familievern
Olav Øygard viser av tiltitt og det er kanskje ikke uten grunn at presten også har jobbet ved Alta familievernkontor en periode. Olav er vant til kriser og sorg, og følger naturlig med jobben som prest. Med jobben følger også mange glede, gudstjeneste på julaften. Uansett hvor mange barn som snaker eller løper mellom benkeradene,

Olav blir aldri tritret. Nå er det katedralen utenfor vinduet som opptrår han. Øygard ser faktisk ut som en ventingsfullt lykkelig byggeprosess som nærmer seg sluttet. Snart skal det store skje. Innvielsen.

– Det blir jo ekstra stas med storfint besøk, sier han og viser selvskagt til kronprinsesse Mette Marits bebudede ankomst.

Berørlighet av statuen
– *Er du litt lei deg for at man vil måtte fylle katedralen med så mye annet innhold enn det kristelige, i hop og å få det til å gå rundt økonomisk?*

– Jeg er en av de heldige som har fått se den nye kristuskulpturen som er kommet på plass. Og jeg må si at når jeg så den ble jeg berørlig. Den dominerer fullstendig der den står, fire meter høy, helt sentral

i bygget. Når jeg så den tenkte jeg at det ikke vil bli bare, bare å gjøre noe som står i kontrast til det kristne budskapet med en så sterk kristuskulptur der inne. Det er en sterk kristen visualisering, som vil ligge som et bakstykke for all aktivitet i kirka, mener Olav.

– Det er ikke alt som hører hjemme i en kirke uansett, men veldig mye hører hjemme der. Men jeg er ikke så veldig bekymret.

– Det som også er litt morsomt er at med Nordlyskatedralen har vi fått et bygg der det vitenskapelige mater det guddommelige.

